

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. szám. Telefon: 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911

A munkabérekövetelések biztosítása és a Jogászgyűlés.

Az Országos Jogászgyűlés számos nagyérdékű kérdése közül alig volt még egy, mely oly tekintélyes számú és a társadalom minden rétegét képviselő közönséget vonzott volna a tárgyalóterembe, mint a munkabérekövetelések biztosításának problémája. Igaz, hogy az előadó és a véleményező személye is már eleve biztosították a vita magas színvonalát és tanulságos voltát. Az előadói székben Schwarz Gusztáv, mint véleményező Pap Dezső és Ágoston Péter; — már előre bizonyos volt, hogy a felvetett kérdésben oly ellentétes álláspontot fognak képviselni, hogy a vitát másként, mint változatosként és szinte izgalmasként el sem lehetett képzelni. A várakozást a valóság be is váltotta; s ha volt valami, amit nem hittünk volna, úgy az Schwarz Gusztáv — munkásbarátsága volt. Persze az alaphangja az általa végül, nehéz küzdelem és engedmények árán, diadalra juttatott határozatnak maga is olyasféle volt, hogy: »Restellem kissé a dolgot, hogy ebben a csöppet sem előkelő ruhában kell mutogatnom magam; de hát ez a ruha ma népszerű, — és én olyan nagyon szeretek népszerű lenni!«

Ez az álszemérem a nagy, az eredendő gyengéje a Schwarz-féle javaslatnak s ezt a gyengét alig enyhítette az a néhány, különben föltétlenül helyeslést érdemlő kiegészítés, amelyet a plénum Pap Dezső indítványából elfogadott. Magukat az indítványokat és a meghozott határozatot ismerik olvasóink e lapok legutóbbi számából, hol azok a 645. s következő oldalakon egész terjedelmükben közöltettek. Ezúttal tehát mindjárt annak a megvilágításába bocsátkozhatunk, milyen alaptalan és káros volt az az aggályoskodás, amelyet Schwarz képviselt, s mennyire igaza volt Pap Dezsőnek, amikor — és pedig a szakosztályban teljes eredménnyel — a kategorikusabb és ezért őszintébb álláspontra helyezkedett.

I. A pénzben megállapított bér készpénzben fizetendő. A kivételeket a törvény tüzetesen maga állapítsa meg. Ebben egyetért a két álláspont. Pap ehhez azt a megszorítást kívánta hozzáfűzni, hogy a pénzbeli munkabér le nem foglalható részét más szolgáltatással helyettesíteni, azzal szemben beszámítást gyakorolni, azt visszatartani, engedményezni, függőben tartani vagy arra bérvesztést kikötni ne lehessen. Az ellenvetés ezzel az indítvánnyal szemben az volt, hogy bizonyos esetekben magának a munkásnak az érdeke kívánja, hogy pénz helyett élelemben, lakásban vagy más

természetbeli szolgáltatásban kapja a bérét, pl. elhagyott vidéken való munka esetén stb. Csakhogy ez az ellenérv egyáltalán nem vág ide: ahol ez a munkás érdeke, ott ő nem pénzben, hanem természetbeli szolgálmányokban fogja a munkadíját kikötni s ott aztán ez a megszorítás nem jön alkalmazásba, mert hiszen az kifejezetten a *pénzben kikötött* munkadíjra van korlátozva. S még ennek is csak arra a részére, amelyet a törvény maga le nem foglalhatónak jelentett ki s amely az 1908: XLI. t.-cikkünk 12. §-a értelmében éppen a munkás vagy családjának élelmezéséből vagy lakbéréből felmerülő követelése erejéig csak napi 2 K 50 f-ig van kivonva a végrehajtás alól. A Pap-féle indítvány tehát röviden az, hogy a *pénzbeli munkabérből 2 K 50 f erejéig* ne lehessen viszontköveteléseket önszegély útján érvényesíteni, hanem csak rendes bírói úton; s ez a csekély megszorítás minden körülmények között helyén való, még ott is, ahol esetleg egyébként a nempénzbeli díjazás a munkás érdekében állónak látszanék; mert valami kis készpénz a mai gazdasági rendszerben minden családnak s minden egyénnek nélkülözhetetlen, még akkor is, ha lakását és élelmét természetben kapja. De mondom: összezavarják a kérdést, akik a természetbeli díjazást állítják szembe ezzel az indítvánnyal, mert az eredettől fogva éppen arra az esetre vonatkozik, amikor a díj készpénzben fizetendő. S még egy nagy hibája van így a Schwarz-féle propozíciónak: a munkaadóra bizza annak megítélését, vajjon a munkás érdekének a készpénzbeli vagy a természetbeli díjazás felel-e meg, — munkaadó alatt értve azt a törvényhozást, amely az egyes viszonylatokban köztapasztalás szerint rendesen amannak és csak kivételesen a munkásnak az érdekeit oltalmazza s amelynek megfelelő direktívát adni az elvetett indítvány értelmében elsősorban a Jogászgyűlés lett volna hivatva.

S kell-e utalnunk arra, hogy egyes külföldi törvényhozások sokkal messzebb mentek, amikor kimondták, hogy a munkaadó bármely viszontkövetelése fejében a munkadíjnak csak egy csekély hányadát — a belga, németalföldi, olasz törvény szerint egy ötödét, az orosz ipartörvény szerint nőtlen munkással szemben egy harmadát, nős munkással szemben egy negyedét — vonhatja le? Kell-e utalnunk arra, mily gyenge lábon áll a *konnexitásnak* az az örökös hangoztatása, melylyel a beszámítás szükségességét pl. polgári törvénykönyvünk tervezete támogatja? Azért, mert a munkaadónak ugyanazon jogviszonyból származó ellenkövetelése van, azért a munkás haljon — éhen! Ez azoknak a magánjogászoknak az eszejárása, akik a maguk kiváló »praktikussága« fölényes tudatában megvetik a rajongókat.

II. 1. A munkavállalónak munkadíj követelése erejéig biztosítandó *elsőbbtség* a munkaadó ellen vezetett végrehajtás során minden más zálogjogot előzön meg — ez volt a második »szörnyűség«, amelyet a Jogászgyűlés plénuma Schwarz javaslatára elvetett. Nos, ezt a szörnyűséget egyes törvényeink már elkövették, s ennek dacára még mindig áll Magyarország, és még mindig jobb gyárigazgatónak lenni, mint gyári munkásnak. A gazdasági munkavállalkozókról és segédmunkásokról szóló 1899: XLII. t.-c. (10., 14. és 17. §§.), továbbá a mezőgazdasági munkások szolgálati jogviszonyáról szóló 1898: II. t.-c. (45. §.), végül a gazdasági cselédek szolgálati viszonyáról szóló 1907: XLV. t.-c. (37. §.) állapítják meg ezt az elsőbbséget, és pedig az első a munkásoknak törvényes zálogjogát a munkaadónak az ő közreműködésükkel keresett járandóságaira, annak munkaeszközeire és óvadékára, a második azok kielégítési elsőbbségét annak az ingatlanok úgy önkéntes, mint végrehajtási árverése esetében, melyre munkaszerződésük vonatkozott, és végül a harmadik ugyancsak a cselédek kielégítési elsőbbségét a kérdéses ingatlanok már csupán végrehajtási árverése esetében. Hogy azonos kívánalmak dacára még ez a két utóbb említett törvény is eltérően állapítja meg a kielégítési elsőbbség feltételeit

és tartalmát, csak jellemző arra az ötletszerűségre, mellyel törvényhozásunk az alkalmazottak e fontos érdekét kezeli.

Pedig az igazságosság az alkalmazottak minden kategóriája tekintetében egyképen okadatoltta teszi azoknak a kielégítési elsőbbség biztosításában rejlő védelmét. Nincs egyetlenegy oly magánjogi szerződés, mely az egyik felet oly kényszerítő erővel kötelezné szolgáltatásának előrebocsátására, mint kötelezi arra az alkalmazottat a szolgálati szerződés. Midőn a jog rákényszeríti így az alkalmazottra, hogy a munkaadóval szemben a hitelezési veszélyt magára vállalja, e kényszer indokául csak egy körülményre hivatkozhat: arra, hogy a munkaadónak tőkéje, a termeléssel előállított javak, fedezik a munkavállaló követelését. E hivatkozás alapossága is elesik azonban, ha megengedi a jog, hogy a termelésbe fektetett tőkét, a termelt javakat az alkalmazott kielégítése elől elvonhassák a munkaadó oly valódi vagy színleges hitelezői, kiket a jog nem kényszerít arra, hogy a munkaadónak hitelezzenek, kiknek a jog szerint módjukban áll, hogy a munkaadónak csak egyidejűleges teljesítés ellenében szolgáltatassanak. Rákényszeríteni az alkalmazottat egyfelől arra, hogy szolgáltatását előlegezze a munkaadónak, elnézni másfelől azt, hogy a munkaadónak az ő szolgáltatásaival gyarapodott vagyonát más hitelezők, akiknek a hitelezési veszélyt nem kellett magukra vállalni, elvonják előle, minden egyébnek mondható, csak nem igazságosnak. Az a különbség, mely az alkalmazott és a munkaadó egyéb hitelezői közt a tekintetben létezik, hogy az utóbbiakkal szemben az előbbi a törvény parancsánál fogva kénytelen szolgáltatását előlegezni, indokolja a támasztott kívánalmat.

Frázis, ha arra hivatkoznak, hogy amugyis már olyan sok elsőbbségünk van: miért kezdjük az »egyszerűsítést« éppen a munkabérvetelésen? Frázis, ha arra hivatkoznak, hogy a munkaadónak lehetnek más oly kötelezettségei, amelyek ethikai súlya ugyanolyan nagy és nagyobb, mint pl. nevének, gyermekeinek eltartása stb. Frázis ez azért, mert a törvény gondoskodik is, és pedig ugyancsak hathatósan, ezeknek a követeléseknek a biztosításáról; egész külön kielégítési alapot tart fenn a számukra, amikor a tartási követelések fejében lefoglalhatónak jelenti ki a végrehajtást szenvedőnek azt a vagyonát is, amelyet semmi más követelésért lefoglaltatni nem enged. Frázis azért, mert a munkadíj is tartási követelés, a munkás létminimuma, amellyel a mai kapitalisztikus termelési rend a munkaadót terheli meg, ellenszolgáltatásul a vállalkozói nyereségért, amelyet ő egészen bezsebel, annak dacára, hogy annak előállításában csak közreműködött, — ha ugyan közreműködött. S frázis végül azért, mert más kedvezményt a tartásra jogosultak részére, mint a jelzett speciális kielégítési alapot, jogunk nem juttat, nem juttat egyéb hitelezőkkel szemben sem, úgy hogy ami ebből a speciális kielégítési alapból nem kerül ki, az bármely közönséges pénzköveteléssel is konkurrálni kénytelen, s így a munkabér részére követelt elsőbbség nem ezeket a tartási igényeket, hanem legfeljebb amazokat a közönséges követeléseket szorítja háttérbe. A francia *Code du travail* teljes elsőbbséget ad a cseléd és ipari alkalmazott összes követeléseire javára, beleértve a temetési és gyógyítási költséget is, s még Bulgária sem rettent vissza attól, hogy az elsőbbség biztosításáról gondoskodjék, legalább a nyilvános vállalatok ellen vezetett végrehajtások esetében.

2. Sokkal inkább értjük az idegenkedést, amelyet a többségi indítványnak az a része keltett a plénumban, hogy a munkadíjvetelés a munkaadó csődjében tömegköltségként ismertessék el. A tömegköltségnek megvan a maga jogászilag fix és változhatatlan fogalmi ismérve: tömegköltség a tömegnek a költsége, az a költség, ami a csődtömeg megállapításával, fentartásával, kezelésével, értékesítésével, felosztásával jár. Fikció volna és semmi más, ha rámondanók a munkadíjvetelésre, amely a csődnyitást megelőző időből való, hogy az tömegköltség. Fikció volna, amely-

nek igazi tartalma nem volna más, mint az, hogy a munkabért minden más követelést megelőző privilegizált követelésnek ismernők el. Hát persze, a véleményező és a szakosztály sem akart egyebet, és nincs igaza Schwarz-nak abban, hogy ezt a jelen jog is megvalósítja. A jelen jog — a csődtörvény 50. §-a — külön kielégítési jogot ad ugyan a munkásnak díjai és kiadásai tekintetében, de csak az általa készített vagy kijavított és birtokában lévő egyes dolgokra. Már most azonban a munkás sohasem birtokosa az általa készített vagy átalakított dolgoknak, mert azok birtokosa mindig és a termelés egész folyamatán át a munkaadó, amint ez bölcsen és világosan írva van a magyar polgári törvénykönyv tervezetének 510. §-ában, mely szól vala ekképen:

»Nem szerzi meg a dolog birtokát, aki a dolog feletti tényleges hatalmat másnak javára, ennek háztartásában vagy üzletében, vagy más hasonló viszonyban gyakorolja, amelyben a másiknak a dologra vonatkozó utasításait követni köteles. Birtokosnak a másik személyt kell tekinteni« ..., és amint ezt a jelen jog is így tartja. Eggyel hátrább kell tehát mennünk, a csődhitelezők első osztályába, ha kutatjuk, hol talál hát helyet a munkás a maga bérével. Az első osztályból azonban megint csak kitesékeli őt a törvény, mert abban csupán azoknak jut hely, akik a közadós háztartásában, gazdaságában vagy iparüzletében *állandóan* alkalmazva voltak (csődtörv. 60. §. 1. p.), mi alatt a mi bürokrata jogunk nem azt érti, amit a fogalom kifejez, hanem azt, hogy az alkalmaztatás ne naponkint vagy hetenkint, hanem legalább is hónaponkint számíttassék. Már a próbaidőre alkalmazott kereskedősegédet a Curia (954/1901. sz.) nem tekinti állandó alkalmazottnak, s az 1908. évi XLI. t.-c. 11. §-a világosan kimondja, hogy nem állandó alkalmazott az, akinek járandósága napidíj vagy akit napszám, hétszám vagy darabszám szerint fizetnek. Tényleg tehát és általánosságban a munkás és jelesül az ipari munkás a csődhitelezők második osztályában van, abban az osztályban, amely, minekutána a tömeget a közadós már megdézsmálva hozta a csődbe, azon a tömeggondnok már vagyont szerzett, évek és évek múlva megkapja a követelése 1¹/₀-át, vagy hasonló quótát, de 10⁰/₀-ánál többet sohasem.

Aki már most ezzel az állapottal meg van elégedve, azzal mi nem vitatkozunk. S ha a véleményező indítványa jogtechnikai akadályokba ütközik, akkor azt nem *pur et simple* elvetni, hanem helyette jobbat indítványozni kellett volna. A végleges határozatba nagy kegyesen bevettek annyit, hogy a munkadíj követelés a munkaadó csődjében »törvényes elsőbbséggel biztosítandó«. Joggal mondják erre a mindig megelégedettek, hogy ez megvan a jelen jogban is. A helyes posztulátum az lett volna, hogy az elsőbbséget hatályosan és ne csak látszólag kell biztosítani, olyformán, hogy a külön kielégítési jog megillessen a munkást ne egyes dolgokra, hanem magára a tömegre mint vagyonegységre és függetlenül attól, birtokolja-e azt, vagy annak valami részét, avagy nem. Hiszen számos munkás, oltalomra érdemes munkás, egyáltalán nem készít vagy alakít át a tömeghez tartozó dolgot és mégis közrehatott abban, hogy a tömeg az, ami, oly értékű, amilyen. Mi címen juttatjuk hátrányosabb helyzetbe a házi cselédet, a kereskedősegédet, a kisegítő személyzetet a tulajdonképeni kikészítő munkás mellett? Egyes speciál-törvényeink különben tömeghitelezőnek minősítik a munkást — mint Schwarz közbevetette: látszik, hogy ezeket a törvényeket nem az igazságügyminiszteriumban csinálták. Nem, ezeket *Darányi* csinálta, aki nem azért bukott meg, mert túlságosan kedvezett a munkásosztálynak. Ezek a törvények az 1898. évi II. t.-c. (45. §.), az 1899. évi XLI. t.-c. (21. §.) és az 1900. évi XXVIII. t.-c. (19. §.), melyek a hátralékos munkadíj követeléseket a munkaadó csődjében a tömeg tartozásai közé sorolják. Persze, persze, ha ezeket a törvényeket *Schwarz Gusztáv* csinálta volna...

III. »Azzal a hatállyal, mellyel a vállalkozó, az akkordban dolgozó alkalmazott is követelhesen az átadás alkalmával elfogadási nyilatkozatot; a szolgálat nem teljesítésére vagy hiányosságára alapított viszonyköveteléseket pedig kösse rövid elévülési időhöz a törvény.«

E pontnál Schwarz — készséggel megengedjük, hogy teljes jóhiszeműséggel — félrevezette a Jogászgyűlést. Egy Rümelin nevű német íróra hivatkozott, aki szerint az elfogadási nyilatkozat az akkordban dolgozó munkás részéről a jelen jogban is követelhető s így a kívánalom fölösleges. Persze, az e kérdés körül napvilágot látott egész óriási irodalmat ismerni kell, hogy az ember tudja, mennyire egyedül áll Rümelin ezzel az álláspontjával s mennyire egyhangulag elvetették Németországban is az abból levont következtetéseket. Tudni kell azt is, hogy Rümelin, bármilyen szellemes, sőt mondhatni bizarr és excentrikus író, de távolról sem az a minden kétségen felül álló szaktekintély éppen munkásügyi kérdésekben, akire mint bibliára lehetne és szabadna hivatkozni oly gyülekezet előtt, amely a dolog természeténél fogva amúgy is a kérdés elemeinek az átértésével küzd, lévén az oly tér, amely, fájdalom, messze-messze esik a mai gyakorlati jogászat mezejétől. Nem, ez a posztulátum legkevésbé sem olyan, hogy törvényhozási közbelépés nélkül is meg lenne valósítható; s kár, nagy kár, hogy a plénumnak nélkülöznie kellett a szakszerű felvilágosítást.

Ami pedig a rövid elévülés követelményét illeti: érthetetlen, mikép ellenezhette azt Schwarz, aki tudja, hogy sehol a világon nem tart az elévülés általában 5 évnél tovább, míg nálunk a legapróbb bagatellkövetelés is 32, mondd harminckét évig »évül«. De már most tessék csak meggondolni: a megrendelő részéről a vállalkozó ellen támasztható kifogásokat a törvény és a tervezet egyaránt rövid elévüléshez kötik s ugyanúgy járnak el a munkásnak a munkaadóval szemben támasztható követelésével; csak éppen a munkaadónak legyen joga a munkás bérigényével szemben öt vagy tíz vagy hány év múlva is előhozakodni azzal, hogy akkor meg akkor ezt meg ezt rosszul csináltad, állj most helyt érte. A termelés és forgalombahozatal egész folyamatát végleg lebonyolítottak, újból fel nem eleveníthetőnek veszi a jog; de a munkás tartsa a hátát, noha rég felélte azt a kis bért, amit szolgálatáért kapott. *O tempora, o mores!*

IV. A Jogászgyűlés plénuma nem volt képes hamarjában áttekinteni az e pont alatt tett javaslatokat, amelyek hivatva voltak gondoskodni annak megakadályozásáról, hogy a munkaadó a maga kötelességeit más, felelőtlen és kellő vagyoni garanciát sem nyújtó egyénekre *átháríthassa*. Ha áttekintette volna, nem vethette volna el az a) pontot, amikor elfogadta az annak folyományaként jelentkező b) pontot. Nem vethette volna el, annál kevésbé, mert a jelen jogban sokkal inkább meg van már alapozva emez, mint az, amelyet magáévá tett: a kereskedelmi jog egész területén ugyanis fennáll az az elv, hogy az alkalmazott felhatalmazottnak tekintendő oly cselekvények végzésére, aminők az alkalmaztatás illető módjával rendszerint járnak. De ne időzzünk ennél a pontnál tovább: nagyobb viharokat támasztott a következő pont, mely a *harmadik megrendelőt* kívánta felelőssé tenni a vállalkozó által ki nem fizetett munkadíjért, amennyiben ez tudta, hogy amaz a munkadíjjal adós maradt.

És itt ismét egyszer meg kell hajtánunk a zászlót az ellenzék előtt, melynek aggályai kétségkívül indokoltak. A mai társadalmi berendezés nem bírná el ezt a nagyon is erős rendszabályt. Még a polg. tkv. tervezet 1691. §-ának a szövegezésével szemben is jogos aggodalmak mutatkoznak, amely pedig csak a dolog előállításában vagy átalakításában álló munka javára intézkedik. Már csak a kétféle elbirálás okából is: többször utalhattunk már arra, hogy nincs okunk a dologelőállító munkát jobb elbánásban részesíteni, mint más társadalmi munkát. A zaklatások, a kijátszások,

a forgalom biztonságának és békességének nagymértékű veszélyeztetése megannyi örvény, melyet az ilyen szabály elkerülhetetlenül megnyitna előtünk. Ezt a dolgot másként kell megfogni. Ha már meglesz az iparbíróság, mely 24 óra alatt ítéletet ad a munkás kezébe s mely addig is hatósági tekintély mellett megvizsgálván az ügyet, *ideiglenes intézkedést* szükségesnek lát: ám bocsásson ki ez letiltó parancsot a megrendelőhöz, hogy egyelőre kétszeri fizetés terhe mellett ne fizessen a vállalkozónak; s amíg az nincs meg, talán próbakép egyes, erre alkalmas iparágakban meg lehetne honosítani az intézményt megfelelő kautélák mellett, mint meghonosítja azt a német építőipari törvény. Hogy azonban ezen túlmenjünk, abban gátol az egész individualisztikus alapon épült társadalom, melyben élünk és melyet figyelmen kívül nem hagyhatunk, amikor az ő számára alkotunk szabályt.

V. Még csak egyet. Az az indítvány, mely a *visszatartási jog* szabályozására vonatkozott, ugyanazon bukott meg, amin a kötelezettségáthárítás elleni javaslat: nem tudták, miről van szó. Arról van pedig szó — egyszerű a dolog nagyon, — hogy a polg. tkv. tervezete, mint minden mai magánjogi kódex, csak a vagyonjogra gondol, amikor szabályait felállítja. Így jár el a visszatartási jog szabályozásánál is. Persze ezek a mondatok nyúlósak és ragadósak, mint a gyúrott tészta, s a kortól függ, amelyben alkalmazni kell őket, hogy finom úri rétes vagy közönséges gombóc lesz-e belőlük. Hogy a jogászgyűlés ezekbe a részletekbe nem bocsátkozott, amelyekhez amúgy sem ért, okosabb volt, mint ha állást foglalt volna olyan irányban, amelyért nem tudott volna helyt állani. A személyes munkateljesítés különös természetének hogy milyen magánjogi szabályozás felel meg, arról csak most kezdenek eszmélni a jogtudósok s még jó időbe telik, míg a legalapvetőbb kérdésekben valahogy megállapodnak. Pár évtized és másképp fest majd egészen a munka joga. A mai helyzethez képest óriási jelentőségű haladás, hogy jogászok tanácskozása ilyen kérdések körül egyáltalán foly; s ha csak az válik is joggá, amit a határozat javasol, akkor is elévülhetlen érdem az, hogy ennek a javaslatnak az állásfoglalása abba az irányba terelődött, amelyet Pap Dezső oly szívóssággal és annak a körnek előre ismert nehézkességétől vissza nem riadva, bátor küzdelemben képviselt.

Az 1911. évi július hó 19-ikén kelt német-birodalmi biztosítási törvény.

A »Munkásügyi Szemle« számára írta dr. Stier-Somlo egyetemi tanár (Bonn).

VI. Az *orvoskérdés* beható méltatást igényel. Az orvosi rendszerek körül régóta folyik a harc. Amidőn 1883. évben megalkották a betegségi biztosítási törvényt, senki sem gondolt arra a nagy fejlődésre, amelyre a betegsegélyező pénztári intézmény csakhamar eljutott. A betegségi biztosítási törvény keletkezése idején még orvosi részről sem hangsúlyozta senki, hogy a szabad orvosválasztás elve az egyedül, vagy legfőként lehetséges vagy szükséges. Miután azonban ezzel a rendszerrel, különösen pénzügyi tekintetben a pénztárak kárára, tapasztalatokat szereztek, az 1892. évi apr. hó 10-én kelt novella olyan szabályt hozott be a betegségi biztosítási törvénybe, amely szerint a pénztár elhatározhatja, hogy orvosi kezelést csak meghatározott orvosok nyújthatnak és hogy más orvosok igénybevételével felmerült költségek megtérítése, sürgős esetektől eltekintve, megtagadható (6a §. 1. bekezdés, 6. pont, 26a §. 2. bekezdés 2b pont). Ezen a módon lehetségessé vált a pénztári orvosi intézmény megalkotása. Gondoskodás történt azonban arról, hogy a pénztár a biztosítottak kárára ne korlátoz-

hassa az orvosi segélyt, esetleg csekély számú, vagy alkalmatlan orvosok által. A törvényes és alapszabályszerű kötelezettségek közé tartozik az orvosi ellátás is és a felügyelő hatóság a 45. §. értelmében nemcsak ellenőrzi e szabályok követését, hanem, ha a pénztár törvényes vagy alapszabályszerű kötelességeinek teljesítését megtagadja, maga gondoskodhatik a pénztári szervek jogainak és kötelezettségeinek teljesítéséről. Felteszem, hogy ismeretes is, miszerint a pénztári szervek működésének átvétele, vagyis a pénztárak önkormányzati jogának időleges kikapcsolása több ízben meg is valósult. De egyébként is messzemenő jogköre van a felügyelő hatóságnak, hogy már az eddigi jog alapján is belenyúlhasson az orvosi ellátás kérdéseibe. Különösen az eddigi betegsegélyző törvény 56. §. a) pontja kimondja, hogy legalább 30 érdekelt biztosított indítványára a felsőbb közigazgatási hatóság a pénztár és a felügyeleti hatóság meghallgatása után elrendelheti, hogy az orvosi szolgáltatásokat a pénztár által kijelölteken túl további orvosok, gyógyszerárak és kórházak teljesítsék, ha a pénztár intézkedései ama szolgáltatásoknak a biztosítottak jogos igényei szerint való ellátását nem biztosítják. Ha ily rendelkezésnek a pénztár a kitűzött határidőben nem tesz eleget, a felsőbb közigazgatási hatóság az illetékes pénztári szervek helyett és a pénztárt kötelező hatálylyal maga teheti meg a szükséges intézkedéseket.

A szabad orvosválasztás és a pénztári orvosok kettős rendszere egymás mellett állottak és állnak fenn egy ideig. Kitűnt azonban, hogy az a korlátlanul szabad orvosválasztás, amely szerint minden biztosított bármely tetszésszerű orvost igénybe vehet, azzal a kihatással, hogy a pénztár köteles legyen ennek költségeit viselni, egyenesen kivihetetlen. Ez halálra elmozdította a színlelést (simulatio), amellyel pedig a pénztárakat olyan óriási összeggel terhelte, hogy maguk a szervezett orvosok is beláták, hogy ettől el kell térniök. Hosszabb idő óta és jelenleg is az úgynevezett korlátozott szabad orvosválasztás körül forog a harc, amely megjelölés logikailag és nyelvtanilag alig igazolható ugyan, de mint szélteben elfogadott, itt is használható. Ez az elv arra irányul, hogy minden orvos, aki bizonyos általános feltételeknek eleget tesz, pénztári orvosi gyakorlatra bocsáttassék. Ebben a kérdésben az orvosok azon az állásponton vannak, hogy el kell ismerni minden orvosnak egyenjogúságát a kar gazdasági szervezetében és hogy ennek következtében a betegsegélyző pénztárnak nem szabad közülök választania. Hangsúlyozzák továbbá, hogy a biztosításra kötelezett személyek törvényileg megállapított körének egyre való növekedése folytán mind nagyobb számú embercsoportot elvonnak a magángyakorlattól. Ezzel szemben azután másrésről biztosítani kell, hogy a pénztári orvosi szolgálathoz az említett módon korlátozott mértékben hozzájussanak. E tételek ellen elméletileg nem igen tehető kifogás és rendszerint nagy izgató hatásuk van a be nem avatottakra. Mindamelllett a gyakorlati élet és az állami szükségletek szempontjából legalább is tévesek és tévútra vezetők. Nem áll, hogy minden orvos, mint olyan, egyenlő értékű eleme az orvosi ellátásnak. Maguk az orvosok legjobban tudják ezt.

Sem a pénztári orvosok rendszere, sem a szabad orvosválasztás magában véve nem eszmény, semmiesetre sem az pedig abban az alakjában, amely eddig szokásos volt. Az előbbinél közelfekvő, hogy az orvosok a pénztárakkal szemben kisebb vagy nagyobb függésbe jutnak. Ez azonban nem szükségképeni visszássága a rendszernek, sőt megfelelő törvényes rendszabályokkal kiegyenlíthető. A pénztárorvosi rendszert annyiban is bírálják, amennyiben azt kívánják, hogy a munkásnak joga legyen azzal az orvossal gyógykezeltetni magát, akiben megbizik. Általánosságban és elvontan ez is igazságos követelmény. Minthogy a szociális biztosítás nem alamizsnát, hanem jogot nyújt, elvileg hozzá lehet ahhoz járulni. Az új törvény e követelménnyel annyiban számot vet, amennyiben kifejezetten

legalább két orvos között enged választást a biztosítottaknak. A gyakorlatban azonban, amint ezt az eddigi tapasztalatok is mutatták, még kedvezőbben fog a dolog alakulni a betegekre nézve. Másrészt azonban nem kell túlságosan érzékenynek lenni a munkások abbéli igényeivel szemben, hogy különösen kedvelt orvossal kezeltethessék magukat. E kívánalmaknak határt szab a biztosított társakra való tekintet. A bizalmi orvosra való igényt korlátozni kell annyiban, amennyiben nem lesz vagy rendszerint nem lesz annyi pénzügyi ereje a pénztárnak, hogy ebben az értelemben mindenkor bizalmi orvossal szolgálhasson. Az értelmes és felfelé törekvő munkás jelleme iránti minden tisztelet dacára is meg kell továbbá gondolni, hogy megvan a hajlam épen azt az orvost bizalmi orvosként megjelölni, aki többé vagy kevésbé jogosulatlan kívánalmakkal szemben a legmesszebbmenő előzékenységet tanúsítja. Innen az a panasz is, amelyet persze korábbi években inkább lehetett hallani, hogy a pénztár bizalmi orvosa a biztosítottak bizalmatlansági orvosa. Általában kielégítő, ha aránylag nagyobb számú pénztári orvos között szabad a választás. Egész kis városokban tényleg úgyszólván korlátozza ezt a választást a meglévő orvosok száma, közepes városokban azonban átlag és aránylag nagyobb számú pénztári orvosra lehet számítani.

Ami a szabad orvosválasztást illeti, állandó és meg nem cáfolt panasza a más rendszerre áttért legtöbb pénztárnak, hogy az úgynevezett szabad orvosválasztás gazdaságilag elviselhetetlen terhekkel jár. Teljesen kifogástalan tanú, Cöln városnak képviselője, dr. Fuchs György »A betegsegélyező pénztári kérdés« című előadásában, amelyet 1908. évi december hó 14-ik napján a »Gesellschaft für soziale Reform, Ortsgruppe Cöln« ülésén tartott, kijelentette: »A Cöln városi statisztikai hivataltól begyűjtött statisztikák bizonyítják, hogy a szabad orvosválasztás a költségek fokozását eredményezte.« Arra az általános jellemzésre kell gondolni, amit ugyanaz az előadó a szabad orvosválasztás ellenségeinek szájába ad: »Hogyan szerzik meg a pénztári betegek bizalmát? Csak úgy, ha eleresztik a gyep-lőt. A nem pénztári tag ugyanis, amikor tanácsot kér az orvostól, egészségesse akar lenni, az átlagos pénztári beteg ellenben beteg akar lenni, vagy az maradni. Így tehát az az orvos örvend a legnagyobb bizalomnak, aki ebben az irányban előzékeny a pénztári tagok iránt. Az erély hiánya és a színlelés (simulatio) a hajtóerők itten. Ehhez járul gazdaságilag nyomott viszonyok idején a munkanélküliség, amely támogatja a betegségre irányuló vágyat. A lelkiismeretes orvos szenved ez alatt. Hol marad a kar emelésének erkölcsi mozzanata? Régebben az orvosok a pénztári igazgatóság kegyét hajhászták, most minden egyes tagnak a kegyét.« Kijelentették továbbá, és a lipcsei szövetség ismételve visszatér arra, hogy a szabad orvosválasztás a szövetség által jónak látott és maguktól az orvosoktól gyakorolt ellenőrzés esetén beválik. Lehet azonban a lipcsei szövetség által követelt ezt az ellenőrzési rendszert minden további nélkül helyeselni? Fuchs képviselő említett előadásában az idevágó ellenérveket is összeállítja: »A felülvizsgáló bizottság, amelyet a pénztári tagok egészségesse facsaró bizottságnak (Gesundpressungskommission) neveznek, úgyszintén a vénybizottság, megfosztja ezt a rendszert az orvosok és a pénztári tagok minden rokonszenvétől egyaránt. A kezelő orvos, aki talán éven át megfigyelte betegét, jobban tudja, hogy mi válik ennek javára, mint az oly bizottság, amelynek célzata az, hogy minél többet egészségesnek nyilváníthasson. Azután a kartársak bírósága a kartársak felett. A gazdasági életben ezt versenynek nevezik. Ez a berendezés aláássa tekintélyünket mindenkinél.«

Arra a kérdésre, hogy melyik orvosrendszer legjobb a pénztárak részére, nem lehet olyan választ adni, a mely minden esetre nézve megfelelő. Bizonyos körülmények között a szabad orvosválasztást, jelesen a korlátozott szabad

orvosválasztást, is lehet ajánlani. De ami egy helyütt jó, az nem illik mindenre és az illető pénztárak összes erőinek, képességeinek és szükségleteinek leggondosabb mérlegelésével kell eldönteni, hogy melyik rendszer állapíttassék meg. A R. V. O. szabályozása rendkívül hiányos. A pénztárak és orvosok között fennálló harcot nem tudta mérsékelni; ez az összes érdekeltek kárára tovább lobog. Múlhatatlanul szükséges, hogy a *teljesen tarthatatlan* helyzetnek törvényes szabályozás vessen véget.

Amíg az 1909. évi javaslat az orvosokkal szemben bizonyos kényszer-rendszabályokat tervezett, különösen pedig kimondotta azt a lehetetlen kötelezettséget, hogy bizonyos körülmények között gyógykezelnit kötelesek, az 1910. évi javaslat eltekintett a személyes jogkörbe nyúló ilyen beavatkozásoktól. Az orvosokkal szemben messzemenő előzékenységet tanusított, amennyiben eddig ismeretlen, eredeti módon kívánta biztosítani a *munkabértarifaszerződés* lehetőségét. Természetesen az alapelv tekintetében ez a javaslat sem térhetett el az igazságosság irányától. Nem volt ugyanis abban a helyzetben, hogy megfeleljen ama követelménynek, amelyet a lipcsei szövetség a dolgok magvának tekint, tudniillik annak, hogy a korlátozott szabad orvosválasztás, mint egyedül vagy rendszerint egyedül megengedhető módja a pénztári tagok ellátásának, törvényesen megállapíttassék. Nem a törvény tehát, hanem a *szerződés* hivatott arra jövőben is, hogy a betegsegélyző pénztárak és az orvosok jogviszonyait szabályozza. Gyakran rámutattak már, hogy az ily törvényes szabályozás a pénztárakra nézve a feltétlen szerződési kényszert foglalná magában.

Eppen így teljesíttetlenül kellett maradnia annak a követelménynek is, amely szerint a szerződés megkötésének nem az egyes pénztár és az egyes orvosok, hanem a szervezetek között kellene megtörténnie. Semmiképpen nem lehet törvényesen ily kollektív szerződést kizárólagosan előírni és aki ezt félreismeri, annak fogalma sincs az egész jogrendszerünkön uralkodó alap gondolatokról.

Az 1910. évi javaslat, amellet, hogy gondosan megóvja a pénztári igazgatóságok paritásos jogát arra, hogy általános vagy külön szerződéseket köthetnek, messzemenő *munkabértarifaszerződés* megengedésével jelentékeny előnyt nyújt az orvosoknak. Az egyenesen aggódó elővigyázati intézkedések, amelyeket a javaslat az általános orvosszerződés megkötésére nézve létesít, és mindazok a határozmányok, amelyek a szerződési bizottság felállítására és feladatára vonatkoznak, e határozmányok messzemenő előzékenységéről és rendkívül békés jellegéről tanuskodnak. A viszályok kiegyenlítésére vonatkozó rendelkezések is e szabályok békés jellegének legkétségtelenebb jeléül tekinthetők. Bizonyára kevesebb okuk van a betegsegélyző pénztáraknak, mint az orvosoknak arra, hogy ezekkel a határozmányokkal megelégedettek legyenek. A pártharc és az érdekelt orvosi kar túlságosan messzemenő követelményei azonban számos terv és hosszú tárgyalások után csaknem negatív jellegű szabályozáshoz vezetnek, amit az orvoskérdés »megoldásának« tekinteni nem lehet.

Ha valamely betegsegélyző pénztárnál az orvosi ellátást komolyan veszélyezteti az a körülmény, hogy a pénztár megfelelő feltételekkel eleendő számú orvossal szerződést kötni nem tud, vagy ha az orvosok a szerződést nem tartják be, a biztosítási főhatóság (Obersversicherungsamt, Beschlusskammer) a pénztárt annak előterjesztésére és visszavonhatólag feljogosíthatja, hogy a betegellátás vagy egyébként szükséges orvosi gyógykezelés helyett készpénzsegélyt nyújtson, törvényes táppénze átlagösszegének $\frac{2}{3}$ -a erejéig.

A biztosítási főhatóság (Beschlusskammer) egyidejűleg megállapíthatja: 1. miként szabadjon az igénylőnek állapotát másként, mint orvosi bizonyítvánnyal bizonyítani, 2. hogy a pénztár szolgáltatásait mindaddig felfüggesztheti vagy visszatarthatja, amíg kielégítő bizonyítás történik,

3. hogy a pénztár segélyezési kötelezettsége megszűnik, ha az igény esedékességétől számított egy éven belül nem terjesztettek elő kielégítő bizonyítékot. (R. V. O. 370. §.)

A törvény az orvosok és pénztárak egyenjogúságának elvét kifejezetten megállapítja. A betegsegélyző pénztárak és orvosok viszonyát írásbeli szerződések szabályozzák; a pénztár más orvosok fizetését, sürgős esetektől eltekintve, megtagadhatja. Bizalmi orvosra vonatkozó igény tárgyában a 369. §. intézkedik: »Amennyiben a pénztárnak nem okoz jelentékeny tehertöbbletet, tagjainak legalább két orvos között választást kell biztosítani. Ha a biztosított a kiadási többletet magára vállalja, szabadon választhat a pénztári orvosok között. Az alapszabályok azonban megállapíthatják, hogy a gyógykezelt ugyanazon biztosítási eset vagy üzleti év folyamán az orvost csak az igazgatóság hozzájárulásával változtathatja.«

Megfelel az eddigi jognak az a határozmány, amely szerint az alapszabályok feljogosíthatják az igazgatóságot, hogy a kórházi ápolást csak meghatározott kórházak útján nyújtsa és ott, ahol a pénztár kórházi ápolást köteles nyújtani, egyéb kórházak fizetését, sürgős szükség eseteitől eltekintve, megtagadhassa. Ellenben új az a szabály, hogy olyan kórházak, amelyek jórészt jótékonyági vagy közhasznú célokat szolgálnak, vagy amelyeket nyilvános kötelek vagy testületek létesítettek, amennyiben a kórházi ápolást hasonló feltételekkel nyújtani hajlandók, csak fontos okokból, a biztosítási főhatóság hozzájárulásával legyenek kirekeszthetők.

Az eddigi jognak felelnek meg a jelenleg helyesebben szövegezett 372–373. §§.: »Ha valamely betegsegélyző pénztárnál az orvosi gyógykezelés vagy kórházi ellátás a betegek jogos igényét nem elégíti ki, a 370. §-ban foglalt intézkedéseken kívül jogosítva van a biztosítási főhatóság a pénztár meghallgatása után bármikor elrendelni, hogy ezeket a szolgáltatásokat más orvosok vagy kórházak is teljesíthessék. Az ily rendelkezés csak annyi időre tehető, ameddig célja megköveteli és ha egy évet meghaladó ideig kell hatályban maradnia, a legfelsőbb közigazgatási hatóság jóváhagyását igényli.« (R. V. O. 372. §.)

»Ha a rendelkezést a kitűzött határidőben nem teljesítik, a biztosítási főhatóság a pénztár költségére maga teheti meg a szükséges intézkedést. Ez azonban nem érinti a pénztárnak orvosokkal vagy kórházakkal már megkötött szerződéseit.

A pénztár e rendeletek és intézkedések ellen egy héten belül panaszszal fordulhat a legfelsőbb közigazgatási hatósághoz.« (R. V. O. 373. §.)

Jövőben hatályos állami döntő szervek létesítésére kell törekedni. Minden biztosítékot meg kell teremteni arra nézve, hogy az orvosok állásuknak és hivatásuknak megfelelő elbánásban részesüljenek a pénztáraknál, hogy megfelelő, csak a pénztári pénzügyi viszonyok állása által korlátozott díjazásban részesüljenek, hogy örömmel és ne kedvetlenül vegyenek részt a szociális biztosítás végrehajtásában.

VII. A *gyógyszertárak* kérdését ellenben kielégítő módon szabályozták. Az alapszabályok felhatalmazhatják az igazgatóságot, hogy a pénztár kerületén belül vagy a biztosítási hivatal jóváhagyásával azon túl is, a gyógyszer szállítása céljából egyes gyógyszertártulajdonosokkal vagy intézőkkel, vagy amennyiben szabad forgalomnak tárgyául szolgáló gyógyszerekről van szó, ilyeneket árusító más személyekkel is, kedvezményes feltételekkel szerződjenek. A pénztár kerületében levő összes gyógyszertártulajdonosok és intézők részt vehetnek az ily megegyezésekben. Az igazgatóság azután, sürgős esetektől eltekintve, más oldalról szállított gyógyszerek kifizetését megtagadhatja. Ha valamely pénztár által nyújtott gyógyszerellátás nem elégíti ki a betegek jogos igényeit, az orvosi ellátásra irányadó határozmányok nyerne megfelelő alkalmazást.

A gyógyszertárak a gyógyszerárszabás szerinti árból megfelelő

engedményt tartoznak adni a betegsegélyző pénztáraknak. A legfelsőbb közigazgatási hatóság állapítja meg az engedmény nagyságát; egyes gyógyszerárakra vonatkozólag attól teheti azt függővé, hogy a pénztár bizonyos meghatározott legkisebb összegű beszerzést eszközöljön.

A felsőbb közigazgatási hatóság a helyi viszonyokra és a kézi eladásban szokásos árakra való figyelemmel állapítja meg olyan egyszerű gyógyszerek legmagasabb árait, amelyeket egyébként orvosi rendelés nélkül (kézi eladásban) szoktak árúsítani.

VIII. A betegségi biztosítás költségei a járulékokból fedeztetnek. *Rendszerint* a munkaadó fizeti ezeket, aki a biztosításra kötelezettet terhelő részt ennek béréből a legközelebbi, vagy az ezt követő bérfizetéskor levonhatja. A levonás később nem történhetik. Kivételképen a házi iparosoknál a költségek részint a megbizók hozzájárulásaiból, részint a nevezetteknek maguknak és háziiparilag foglalkoztatott alkalmazottaiknak járulékaiból fedeztetnek. A nem állandó munkások járulékaikat maguk tartoznak befizetni. (459., 450. §§.) A biztosításra kötelezettek kétharmad részbeli és a munkaadók egyharmad részbeli aránya részben át van törve. Így az ipar-területi betegsegélyző pénztáraknál, ahol alapszabályszerűleg mindkét fél fele-feleében viselheti a járulékokat (381. §.). A járulékok nagysága és fokozata beható szabályozásban részesült. (384. és köv. §§.)

Reflexiók egy angol szociálstatisztikai kiadvány körül.

Irta: dr. Bud János, miniszteri s. titkár.

Az angol kereskedelemügyi miniszterium (Board of Trade) 1907-ben merész vállalkozásra szánta rá magát. Megismerni óhajtván a városi ipari munkásosztály életviszonyait, egy felvételt eszközölt, amely azonban nem szorítkozott csak az Egyesült királyságok területére, hanem felölelte e szempontból Belgiumot, Franciaországot és a Németbirodalmat, azaz ezeknek erősebb iparos jelleggel bíró városait is. E munkálatnak, melynek végeredményei négy kötetben tétettek közé,¹⁾ nemcsak azért van nagy értéke, mert egy hatalmas társadalmi osztálynak, habár csak részlegesen is, faj, politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális stb. viszonyok szerint eltérő életébe nyújt betekintést, hanem különös jelentőséget kölcsönöz neki az a tény is, hogy meggyőzően mutatja azokat az új irányokat, amelyek a statisztikában újabban mind fokozottabb erővel kialakulóban vannak.

Volt idő, a régebbi korok adóztatási s hasonló céllal készült egyéb népösszeírásairól nem beszélve, amidőn a statisztikát úgyszólván kizárólagosan a halálozások foglalkoztatták. Legjelesebb művelői, akik különben egyúttal a tudományos statisztikának első képviselői is, csak e téren dolgoztak, mint Graunt, Halley, Deparcieux, Kersseboom stb. Érdemlegesebb változás csak a modern állam kialakulásával következik be, mely úgy politikai, mint pénzügyi érdekekből kifolyólag — a népesség szolgáltatván a katonaságot és a hatalom anyagi eszközeit, az adókat — egyik legelsőrendű életfeltételét a minél hatalmasabb népszámban találta. E körülmény hatása alatt egyszerre nagy figyelem irányul a népességszám alakulására befolyással levő összes életjelenségek felé s lassan kibontakozik a maga teljében a népességi statisztika. Többé már nemcsak a halálozások, hanem a házasság-

¹⁾ Report of an inquiry by the Board of Trade into working class rents, housing, and retail prices, together with the rates of wages in certain occupations in the principal industrial towns of Great Britain, France, Belgium and Germany. 1909.

kötésekben, a születésekben, a népesség szaporodásában s egyáltalán a népességnek különböző életviszonylatok szerint megoszló demografiai jelenségeiben megnyilatkozó törvényszerűségek egyaránt érdeklik a kutatókat s az eredményességet ebben az irányban még fokozza az, hogy az időközben a művelt nemzeteknél megalakult hivatalos statisztikai szervezetek is elsősorban a népességi statisztikának szolgálatába állanak.

Az a mélyreható átalakulás azonban, mely már a múlt évszázad utolsó évtizedeiben, de még inkább napjainkban folyton fokozódó mértékben végbe megy társadalmi, gazdasági, kulturális, morális stb. életünkben egyaránt, csak önként értetődő, hogy legkevesbé hagyhatja érintetlenül a feladatát éppen a társadalom, illetve ennek jelenségeinek megfigyelésében találó statisztikát. A szigorú keretek közt mozgó demografia művelése, bármennyire is elismerjük, hogy e téren óriási eredményeket ért el, többé már nem merítheti ki munkásságát, hanem új célokat kell kitűznie maga elé. Az élet napról-napra a társadalmi élet minden terén új és új kérdéseket vet felszínre, amelyek nemcsak bonyolultságuk és szövevényes voltuknál fogva való helyes felismerésük, hatásaik megállapítása, rendszerint az állam és társadalom vállvetett munkásságát megkívánó megoldásuk folytán követelik szinte parancsolóan, hogy szigorú vizsgálat tárgyává tétessenek, azaz a statisztikai megfigyelés körébe vonassanak, hanem ezt teszi kívánatossá az is, hogy e kérdések rendszerint döntő befolyással bírnak a népesség statikai és dinamikai alakulására is. Így tágul folyton a statisztika köre, ily módon jutnak mind nagyobb jelentőséghez egészen új ágai s ezek között is elsősorban az, amelyet tulajdonképpen szociális statisztika névvel szoktunk megjelölni.

Bármennyire is érezzük azonban ennek az új iránynak jogosultságát, lehetetlen észre nem venni, hogy vele szemben nemcsak a hivatalos statisztika részéről érezhető valamely idegenkedés, hanem a mai tudományos statisztika is túlnyomórészt a megszokott elveken felépült népességi statisztika körében találja meg munkásságát. Sokan ennek okát bizonyára az újabb kérdéseknek nem egyszer kényesebb voltában fogják keresni, pedig valószínűbb, hogy ezt inkább abban kell találni, hogy a jelen statisztikai tudomány akkor kezd épen jelentősebb fejlődésnek indulni, amikor a vele igen kapcsolatos tudományban, a nemzetgazdaságtanban, az úgynevezett történeti iskola veszi át a szerepet, amely teljesen érezteti a hatását a statisztikában is.

A történeti iskolának legjellegzetesebb vonása volt, ami teljes egyoldalúságát is eredményezte, hogy a jelenségek magyarázatát csakis fejlődésük történetéből vélte levezethetni. A statisztikában erre alkalmas anyagnak legtöbbször csak a népességi statisztika bizonyult, ahol már hosszú idő óta voltak s vannak feljegyzések. Az ilyformán történt kutatásoknak kétségtelen, hogy jelentős eredményei voltak. A statisztikában is, mint a többi tudományágakban, helyet talált mindenekelőtt az evolúcionizmus gondolata; megállapított, hogy a népesség jelenségeiben határozott törvényszerűségek uralkodnak, sőt némi sejtélem fejlődött ki aziránt is, hogy a népesedési jelenségek is sok tekintetben bizonyos szükségletek és külső körülmények hatása, illetve mintegy ezek kompromisszumaként jönnek létre. Amíg mindez tény, viszont azonban az is kétségtelen, hogy a vázolt módszer mégis csak inkább a multnak megismeréséhez vezetett, rendszerint ennek alapján akarta megértetni a jelent, amiért azután igen gyakran a való élet talaja teljesen elveszett a láb alól. Ez indokolja azt is, hogy a népességi statisztika egész napjainkig főként a természetes tényezők hatását kutatta a népesség alakulása szempontjából, kevés figyelmet fordítván arra, hogy a népesedés jórészt a társadalomra ható többi tényezők függvénye.

A történeti irányt azonban megbuktatják korunk szociális mozgalmi,

amelyek a társadalmi bajok gyógyítását, a hagyományos gazdasági rend igazságtalanságainak kiirtását, az egyre nagyobb számmal jelentkező kultúr-szükségletek kielégítését nem voltak többé hajlandók a természetes fejlődésre, a történet szellemére bízni, hanem határozottan követelték mielőbb való megoldásukat. A nemzetgazdaságtan tehát elhagyja a régi irányt, a gyakorlati élet kezdi érdekelni. Vizsgálni kezdi a követeléseket, megtalálni iparkodik az államot és társadalmat egyaránt megnyugtató megoldásukat. Az elért eredményt mi sem juttatja jobban kifejezésre, mint az a sok szociális törvény, melyek az utolsó évtizedeket jellemzik.

A statisztika, midőn a demografián kívül egyéb ágakat is kezd művelni, csak enged ennek a nemzetgazdaságtan által már helyesnek ismert gyakorlati iránynak. Ma már túl vagyunk azon, hogy a statisztikától csak elvont tudományos jellegű igazságok megállapítását kívánjuk. Ez ma másodrendű feladattá vált, igazi célja, hogy a való élettel hozzon bennünket szoros kapcsolatba. Amellett, hogy feltárja az egyes jelenségeket, rámutat fejlődésükre és hanyatlásukra, ezekben bizonyos törvényszerűségeket juttat érvényre, azt követeljük tőle és pedig első sorban, hogy irányítója s kezdeményezője, valamint megbízható s alapos bírálata legyen az állam és társadalom részéről a legkülönbözőbb intézkedéseknek. Legkevésbé nélkülözheti a statisztika eme munkásságát ép a szociális törvényhozás, amely benne a leghatalmasabb támogatásra talál, hogy öntudatosan fel tudja ismerni az ébredő követeléseket, felállíthassa céljait, összemérve velök a kivitelre rendelkezésre álló s kínálkozó eszközöket.

Hogy ez a statisztika jövő iránya: pregnánsan fejezi ki a kiváló dán statisztikus Westergaard is, aki azt mondja többek közt, hogy jelenleg nem elégedhetünk meg többé annak megállapításával, hogy mi a valószínűsége annak, hogy az egyén ebben vagy abban a korban, előbb vagy utóbb hal meg, ma az a lényeg — s ez által az előbbi tételt is sikeresebben fejtjük meg — megtudni, hogy él az ember születésétől haláláig, mik voltak a keresetforrásai, minő kockázatokkal éli át életét stb. Westergaard az e téren felmerülő problémákat nagyobb jelentőségűeknek jelzi, mint azokat, amelyekkel a zárt keretek közt mozgó halálozási statisztika foglalkozik.¹⁾ E véleményt általánosítani lehet az egész népességi statisztikára, sőt alapvetően állapíthatjuk meg azt is, hogy ma csak az a népességi statisztika valóban értékes, az képes a népesedési jelenségek helyes megfejtését biztosítani, amelyet a legszélesebb keretek közt mozgó szociális, gazdasági, kulturális, morális stb. statisztika támogat.

Természetesen a statisztika emez új ágai csak lassan bontakoznak ki s különösen ami a szociális statisztikát illeti, itt észlelhető ez idő szerint a legnagyobb vajúadás. A haladás azonban már óriási, aminek legfényesebb bizonyítéka, hogy nem egy államban a mellett, hogy folyton nagyobb szerephez jut az általános statisztikában, már önálló szervei is keletkeztek a munkásstatisztikai hivatalokban. A hozzáfűződő nagy gazdasági, társadalmi, kulturális érdekek kívánják azonban mindenütt, tehát nálunk is, ahol még csak igen gyenge szálaít találjuk, minél szélesebb alapon való teljes kiépítését s azért üdvözlünk örömmel minden oly munkásságot, mint aminő a Board of Trade részéről teljesített adatgyűjtés is, amely az ily irányú munkálatoknak nemcsak sürgős szükségességét és megingathatlan értékességét igazolja, hanem mindenestre alkalmas arra is, hogy a munkáskérdés megoldását előbbre vigye.

Azoknak a nagy munkás-enquête-eknek, melyeket Angliában javarészt a múlt század folyamán tartottak, egyik legszomorúbb fejezetét képezte rendszerint az, mely a munkások lakásviszonyait tárta fel. Nem egy ily enquête megállapította, hogy a munkásság legnagyobb része rossz levegőjű,

¹⁾ Összefoglaló jelentés a munkanélküliségi statisztikáról az 1910. évi párisi munkanélküliség elleni nemzetközi értekezleten A Comptes rendues stb. Páris 1911. III-ik kötetében.

sötét, legtöbbször lakásoknak nem is nevezhető lyukakban, gyakran földalatti nedves pincékben kénytelen élni nagy számban összezsúfolva a szűk-séges kényelem és térfogat nélkül, a legkülönbözőbb korú és mindkét nemű egyének együttesen stb. A rossz lakásügyi viszonyok mily rombolólag hatnak az egészségi és erkölcsi viszonyokra, erre nézve az említett enquete-ek anyagából hajmeresztő adatok kerültek a világ tudomására. A viszonyok ma már, és speciálisan Angliában erősen javultak, de hogy mily sok itt még a tenni való, s mily fontos részét képezi a lakásügy a munkáskérdésnek, talán leghelyesebben juttatja kifejezésre az angol kereskedelmi minisztérium eme legutóbbi adatgyűjtése, mely első sorban ez irányban tudakol adatokat. Főként a nagy városokban vált a lakásügy rendezése égető kérdéssé, egyaránt érintve a társadalom összes osztályait, de legérzékenyebben a munkásosztály alsóbb rétegeit sújtva, amelyek sokszor még azt a minimális lakbért sem képesek gyenge kereseti viszonyaik folytán megfizetni, melybe a legszerényebb lakás kerül.

Ami a Board of Trade felvételét illeti, a lakásügy szempontjából Angliának 73, Belgiumnak 15, Franciaországnak 30 és a Németbirodalomnak 33 városát ölelte fel. Hogy mily lakásviszonyok közt él az egyes államok városi munkássága, igen szemléltetően mutatja be a következő összeállítás, amely szám szerint mutatja meg azokat a városokat, amelyekben az oldalt megnevezett lakrészszámmal bíró munkáslakások gyakrabban, sőt lehet mondani, általánosan fordulnak elő:

	Anglia	Belgium	Franciaország	Németbirodalom
1 lakrész --- --- ---	1	3	17	—
2 » --- --- ---	19	12	26	23
3 » --- --- ---	44	11	23	33
4 » --- --- ---	73	12	12	15
5 » --- --- ---	68	2	—	—
6 » --- --- ---	30	1	—	—

Figyelemreméltó, hogy míg Angliában a 4 és 5 lakrészes lakások legáltalánosabbak a munkásosztály körében, addig a Németbirodalomban a 3, Franciaországban pedig a 2 lakrészből álló lakások fordulnak elő leggyakrabban. Még nagyobb érdekességre tarthat számot az a tény, hogy Angliában csak egy város és pedig London volt figyelembeveendő az egylakrészes lakások erős képviselőjénél fogva, a Németbirodalomban a felvett városok közt egy sem akadt ilyen, ellenben Franciaországban a 33 városnak több, mint a felében az egylakrészes lakás a karakterisztikus. Belgiumban határozott típus nem emelkedik ki s az adatokból következtetve az ipari vidékeken a 2-4 lakrészből álló munkáslakások egyenlő arányokban képviselők.

Franciaország kedvezőtlen arányát némileg indokolják népességi viszonyai. A gyermektelen és kevés gyermekű családok gyakorisága mindenestre bizonyos fokig oka a kevesebb lakrészekből álló lakások sűrűbb voltának. Általában véve azonban fenti adatok élénk fényt vetnek a felsorolt államoknak úgy gazdasági erejére, valamint ennek alapján munkásainak kereseti viszonyaira. Szabályként állapítható meg, minél erőteljesebb az ipar, fejlettebb a kereskedelem, annál jobb helyzetnek örvend a munkásosztály is. Anglia áll e tekintetben első helyen, nagyon követi a Németbirodalom s csak önként érthető, ha a munkások életviszonyai is ennek megfelelően alakulnak. A Board of Trade megkísérelte e végből egy pár iparágban fizetett munkabéret megállapítani s alábbi eredményekre jutott, melyek szerint, ha az angol munkabért 100-zal vesszük egyenlőnek, volt a megfelelő munkabér

	Belgiumban	Franciaországban	Németbirodalomban
az építőiparban --- ---	59	69	75
a mechanikusiparban ---	66	81	88

Nem szabad továbbá feledni, hogy Anglia egyike eddig azoknak az államoknak, amelyek legjobban átérték a lakáskérdés nagy kulturális és közegészségügyi jelentőségét. Disraeli mondta: »A polgárosodás legjobb biztosítéka a lakás«, amit azóta helyesen megoldani egyre törekszenek. Nem említjük csak az 1890. és 1900. évi »Houses of working classes Act«-okat, amelyek egészségtelen városrészek lebontása és munkáslakházak építése iránt tesznek messzemenő intézkedéseket. Tudvalevő azonkívül, hogy Angliában jutott először nagy jelentőségre és pedig igen gyakran gyárosok által építtetve munkásaik számára az egyéni függetlenséget, kényelmet, tisztaságot, egészséget és olcsóságot egyaránt biztosító »cottage«-rendszer. A legújabbban szervezett állami lakásfelügyelők is erős bizonyítékai, hogy Anglia mily nagy súlyt fektet a lakásviszonyok minél kedvezőbb alakulására.

Megértjük tehát, ha a Board of Trade felvételéről készült jelentés kiemeli, hogy míg a Németbirodalomban a városokban a bérkaszárnnyák szolgáltatják a munkáslakásokat, Angliában Londont és Plymouthot és egy-két északi skót várost kivéve, az ország többi részében a négy-öt lakrészről és kamrából álló kisebb családházak rendszere (cottage) az uralkodó. Belgiumban is ez a rendszer az általános, Franciaországban pedig a bérkaszárnnyákkal váltakozik. Legjellemzőbbek különben Anglia lakásviszonyaira alábbi adatok, melyek szerint az össznépeességből lakott ¹⁰⁰/₀-ban

egy	lakrészről álló lakásban . . .	1'6
két	» » » . . .	6'6
három	» » » . . .	9'8
négy	» » » . . .	21'9
öt és több	» » » . . .	60'1

Ha megemlítjük még, hogy a szorosán vett Anglia területén Londont is beleértve egy város sincsen, amelyben az egylakrészes lakásban lakó népesség 10⁰/₀-ot elérne, előttünk a tiszta kép, amelyhez csak megközelítően kedvezőt is egyetlen egy kulturállam sem képes felmutatni. Méltán mutat rá ez alapon Bertillon az angol városok kedvezőbb halandóságára, amint ez különben a következő kis összeállításból is kitűnik, mely szerint volt az 1.000 lélekre eső haláleset csak a székesfővárosokét véve 1909-ben

Londonban . .	14'0	Brüsszelben .	18'2
Berlinben . .	15'1	Budapesten .	19'4
Párisban . . .	17'4		

Még élesebbé válnak a különbségek, ha a többi városok halálzási viszonyait tesszük különbség tárgyává. Az is elég indokoltnak látszik, ha Demolins: »A quoi tient la supériorité des Anglo-Saxons« című művében igen behatóan fejtegetvén a lakás nagy befolyását különösen az alsóbb osztályokban, ép a jó lakásviszonyokban találja meg az angol-szász faj fölénységét az egyéb fajok felett.

Rendkívül szeretnők a mi viszonyainkat az említett külföldi államokkal összehasonlítani. A népszámlálásaink nagy súlyt is fektetnek a lakásviszonyok megállapítására. Az 1910. évi népszámlálás ez adatai azonban még nem nyertek feldolgozást. Az előző népszámlálások eredményei pedig nagy általánosságban mozognak s csak arra nézve adnak felvilágosítást, hogy a népesség általában véve minő lakásban él, de már a társadalom egyes osztályaival és rétegeivel kombinált adatok nem állnak rendelkezésre. Ily irányú feldolgozást végezni legalábbis a városokról: nem volna céltévesztett dolog.

A fővárosi statisztikai hivatal az 1910-ben megtartott népszámlálás alapján nemrég beszámolt nagy vonásokban Budapest lakásairól. Ezek az elég nyers adatok elég szomorú képet adnak arról a nagy szegénységről és nyomorúságról, amely a főváros bérpalotáiban honol. Megdöb-

bentő a kép, amit nyújt arról, hogy él Budapest népe. A lakásinség s a vele kapcsolatos drágaság még az egy szoba és konyhából álló lakásokat is megosztotta s külön lakás lett a konyha, külön lakás a szoba. Számottevő azonban az a tömeg is, amely még ily lakáshoz sem tudott jutni, hanem lebújt a pincébe vagy felhúzódott a padlásra. Nem beszédes számok-e azok, amelyek szerint a főváros lakosságának a fele egyszobás lakásban lakik, vagyis 402.236 lélek húzódik meg 94.739 lakásban, amely szám a 174.256-ra rúgó lakásnak 54·4%-a, egy-egy szobára négy lakó jutván. Fokozza még a bajt, hogy ezeknek az egyszobás lakásoknak háromnegyed része udvari, jelentékeny részük csak a világító udvarra nézván, ahova még nyár kellő derekán sem férkőzik be egy napsugár sem. Azon pedig egyáltalán ne ütközzünk meg, hogy az egyszobás lakások arányával csaknem azonos a halálozás aránya, vagyis ott nagyobb a halálozás, ahol sok egyszobás lakás van. Hogy az erkölcsi viszonyok is e részekben a legmostohábbak, az is csak természetes.

A Board of Trade megkísérelte továbbá a munkások által a lakásokért fizetett béreket megállapítani az enquête alá vont városokban s az eredmények elég tanulságosak. Volt pediglen a hetenként fizetett bérkoronákra átszámítva:

	Angliában	Belgiumban	Franciaországban	Németbirodalomban
2 lakrészes lakásért . . .	3·65—4·22	2·11—2·74	2·83—3·41	3·22—4·22
3 » » . . .	4·56—5·42	2·64—3·41	3·50—5·04	4·22—6·14
4 » » . . .	5·42—6·62	3·22—4·22	4·22—5·18	5·14—7·25

Vagyis az angol lakbéreket 100-zal téve egyenlőnek, volt a lakbér:

	a 2 lakrészes lakásoknál	a 3 lakrészes lakásoknál	a 4 lakrészes lakásoknál
Belgiumban	62	61	61
Franciaországban	79	86	78
Németbirodalomban	95	104	103

Az angol és német lakbérek majdnem úgyszólván egy színvonalon állanak. Az adatok szerint mérsékeltebbek a lakásbérek Franciaországban s igen alacsonyak Belgiumban. Tudva azonban azt, hogy az angol bérekben befoglaltatnak az ezeknek mintegy 18%-át tevő különböző helyi adószolgáltatások, amelyek a többi államokban külön fizettetnek s szem előtt tartva azt, hogy az angol lakások legnagyobb részét különállóak, igen jól berendezettek, végül figyelembe véve az angol nép jó kereseti viszonyait is: az angol munkásság van a legkedvezőbb helyzetben, legjobb és legolcsóbb lakása van. Csak a 18%-os járulékot leszámítva, már a következő számokat nyerjük, melyek szerint Anglia lakbéreit 100-zal véve egyenlőnek, volt a munkások által fizetett lakbér indexszáma Belgiumban 74, Franciaországban 98, Németországban 123.

Nem vagyunk abban a helyzetben, hogy a mi városainkról, de legalább csak Budapestről is bemutathatnánk hasonló adatokat. Csak érezzük, hogy túl magasak a lakbérek s a legtöbb társadalmi osztálynak kereseti viszonyaival nem állanak arányban. Nagy szolgálatot tenne azonban a fővárosi statisztikai hivatal, ha az utolsó népszámlálás adatait a lakásbörítékek alapján feldolgozná oly értelemben, hogy a foglalkozás, társadalmi állás a lakás nagyságával, berendezésével s a fizetett lakbérrel kombinálnák. Rendkívül becses szociálpolitikai anyaghoz jutnánk ily módon, amely nagyon is alkalmas volna arra, hogy különben nagyon szépen meginduló lakáspolitikánknak minél hatalmasabb lökést adjon.

Jól tudjuk továbbá, hogy a munkáslakások kérdésének megoldását törvényhozásunk is elsőrendű szociálpolitikai feladatnak tekinti. A kezdeményező lépések meg is történtek. Az 1907 : XLVI. t.-c. a mezőgazdasági munkásházak építéséről és az iparfejlesztésről szóló 1907 : III. t.-c. pedig az ipari munkásházakra nézve tartalmaz messzemenő intézkedéseket.

A kérdés ezzel megoldva nincsen s a nyugati államoktól, amelyekben a munkásháztelepek már nagy fejlődésnek indultak, még mindig messze vagyunk. Úgy a székesfővárosban és közvetlen környékén, valamint a vidéki városokban s kivált egyes nagyobb ipari gócpontokon a munkások általában vagy rossz és egészségtelen vagy kereseti viszonyaikhoz képest drága lakásokban kénytelenek lakni. Kétségtelen, hogy az olcsó és egészséges munkásházak kérdése mielőbb gyors és pedig külön törvényhozási úton való gyökeres megoldást kíván. Évégből azonban kívánatos volna a vidéki városokról s nagyobb ipari helyekről a vázolt elvek alapján álló adatgyűjtést eszközölni, amely hatalmas támpontul szolgálna e kérdés minél sikeresebb megoldásában.

A szociálpolitikai kutatások közt alig van talán érdekesebb s nagyobb horderejű, mint az a statisztikai vizsgálódás, amely a különböző társadalmi osztályok »standard of life«-jét világítja meg. A statisztika itt azonban még erősen a kísérletezésnél tart. Különösen nagy nehézségekkel találkozik a társadalom legnagyobb osztályának, a munkásosztálynak teljes életmódja megállapításában. A munkásbudgetek összeállításával eddig majdnem kizárólag magánosok foglalkoztak, de kutatásaikkal ezek is csak igen kis térre szorítkoztak. Nem is csoda, a pontos budgetek összeállítása rendszeres könyvvezetést kívánna, ez pedig a magán háztartásokban ma csak ritka kivétel. Az utóbbi időkben azonban történtek egyes felvételek, amelyek e nehéz kérdéssel sok sikerrel küzdöttek meg. Az észak-amerikai Egyesült-Államok 1901/2-ben 24.402 munkáscsalád budgetjét állították össze. A Németbirodalom is megpróbálkozott 1909-ben ily adatgyűjtéssel s a birodalom különböző részeiből 852 családnak háztartását ölelte fel, a reprezentatív módon összeállított statisztikával elég hű képet adván a német társadalom alsóbb rétegeinek megélhetési forrásairól s életszükségleteik folytán felmerülő kiadásairól. A »Board of Trade« általunk ismertett felvételének szintén nagy jelentőséget kölcsönöz, hogy az egyes államokban iparkodott, habár csak két legfontosabb szükségletre, a lakásra és ételmezésre szorítkozva munkásbudgeteket megállapítani. Ez a munkássága annál értékesebb, mert egyidejűleg kapcsolatba hozza a budgeteket az élelmi szerek piaci áraival.

Áttérve az adatokra, mindenekelőtt az érdekel, hogy a munkások jövedelmük mily arányát fordítják ételmezésre. Előbb azonban közöljük a következő adatokat, amelyek számot adnak arról, hogy heti bérösszegcsoportok szerint hány munkásbudget nyert feldolgozást. Volt a feldolgozott budgetek száma:

Heti bérösszeg	Angliában	Belgiumban	Franciaországban	Németbirodalomban
30 - 36 kor.	550	1.177	1.768	2.394
36 - 42 >	416	247	1.065	1.223
42 és több	978	435	2.772	1.429
Összesen . . .	1.944	1.859	5.605	5.046

E budgetek alapján elért eredményeket a következő kis összeállítás szerint tünteti fel, mely szerint volt:

	a 30 korona	33-36	36-42	42-48	48 és több		
	heti bérösszeggel bíró csoportban						
Angliában . . .	{	átlagos gyermekszám .	3'1	3'3	3'2	3'4	4'4
	{	heti ételmezés összege	17'38	21'65	25'15	27'12	35'90
Belgiumban . . .	{	átlagos gyermekszám .	2'2	2'5	2'9	3'2	3'9
	{	heti ételmezés összege	16'13	21'07	24'00	27'36	35'86
Franciaországban	{	átlagos gyermekszám .	1'7	1'8	1'9	2'1	2'9
	{	heti ételmezés összege	15'92	19'63	22'70	25'34	33'84
Németbirodalomban . . .	{	átlagos gyermekszám .	2'3	2'5	2'5	2'8	3'8
	{	heti ételmezés összege	17'09	20'40	22'80	25'58	33'12

Vagyis csak a következő három bérösszegcsoportban a jövedelemből százalékban élelmezésre fordított.

Bérösszeg-csoportok koronákban	Angliában	Belgiumban	Francia- országban	Német- birodalomban
30—36	66	64	59	62
36—42	65	62	58	59
42—50	61	61	56	58

Minél kisebb tehát a jövedelem, annál több fordítatik élelemre. Legkevesebb jut e szükségletre Franciaországban, ami nem azt jelenti, mintha a francia munkás sokkal rosszabbul élne; a kisebb arány a kevesebb tagból álló családnak a következménye. A lakásra fordított költségeket adataink alapján 8—12⁰/₀-nak véve, a többi szükségletekre 25—39⁰/₀ marad, annál több, minél magasabb a keresmény.

Kutatva a fejenként eső élelmezési összeget, ez a következőkép alakult, a

	30—36 korona	36—42 bérösszegű csoportokban	42—50
Angliában	4·03	4·80	5·04
Franciaországban	5·14	5·86	6·14
Németbirodalomban	4·56	5·04	5·33

Az adatok könnyen megtévesztők. Arra engednek következtetni, mintha a francia munkás élelmezése volna a legjobb. Épp az ellenkezője az igazi tényállás, az angol munkásé általában véve itt is az elsőség. Kiviláglik az alábbi összeállításból, mely egy pár fontosabb élelmicikk fogyasztását (a mennyiség alapján) mutatja be arányszámokban és pedig az angol eredményeket 100-zal véve egyenlőnek. Az így nyert indexszámok a következők:

	30—36 kor.			36—42 kor.			42—50 kor.		
	Belgium	Francia- ország	Német- ország	Belgium	Francia- ország	Német- ország	Belgium	Francia- ország	Német- ország
Kenyér és liszt	111	82	84	131	89	89	140	92	99
Hús és hal	104	93	88	106	98	90	112	100	95
Tojás	79	93	106	67	82	90	69	85	97
Tej (friss)	101	89	159	88	77	130	81	78	140
Sajt	69	79	66	70	86	78	81	97	78
Vaj, olaj és zsír	118	98	113	125	97	115	125	98	120
Burgonya	195	88	151	212	91	148	238	100	155
Cukor	25	32	42	25	36	41	26	35	41

Nem kell sok magyarázatot fűzni e számokhoz. A táplálkozás minősége szempontjából legnagyobb súlylyal biró húst, tojást, tejet, sajtot, zsírféléket és cukrot véve, itt-ott egy-egy kivételtől eltekintve, az angol munkás van legkedvezőbb helyzetben. Ennek oka nemcsak jobb kereseti viszonyaiban keresendő, mint inkább abban, hogy legolcsóbban is jut a különböző cikkekhez. Élesen kiviláglik ez a következő összeállításból, amely azt tünteti fel, hogy egy közepes keresetű angol munkásnak ugyanazon családlétszám mellett mily összegeket kellene fordítani teljesen azonos élelmezésére a felsorolt államokban hetenként koronákban.

Élelmi cikkek és szén	Heti fogyasztás kg.-okban	Érték koronákban			
		Anglia	Belgium	Franciaország	Német- birodalom
Cukor	2·42	1·07	1·51	1·56	1·29
Vaj	0·91	2·69	2·60	2·52	2·80
Burgonya	7·70	0·71	0·67	0·74	0·62
Liszt	4·53	1·28	1·41	1·97	1·81
Kenyér	9·97	2·72	2·63	3·17	4·00
Tej	5·68 l.	1·75	1·09	1·25	1·34
Hús	2·94	4·38	4·41	5·03	5·56
Szén	100·00	2·12	2·69	3·65	2·69
Összesen		16·72	17·01	19·89	20·11

Élelmi cikkek és szén	Heti fogyasztás kg.-okban	É r t é k k o r o n á k b a n			
		Anglia	Belgium	Franciaország	Német-birodalom
Index számok	—	100	102	118	118
Index számok (szén beszámítása nélkül)	—	100	99	111	117

Az adatok igen sokat mondók. Belgiumot figyelmen kívül hagyva, legjutányosabban az angol munkás él, méltó bizonyítékául annak, hogy a védvamos rendszer mennyire megdrágítja a megélhetést. A szabadkereskedelmi rendszernek legnagyobb érdeme, hogy olcsó és jó élelmezést biztosít a munkásosztálynak, aminek köszönheti Anglia óriási iparának fejlődését. Ha pedig az angol munkás a minálunk a felvétel időpontjában körülbelül érvényben volt piaci árak szerint élt volna, élelmezésére 20'88 koronát kellett volna hetenként fordítania. A tényállás tehát az, hogy a mi iparos munkásosztályunk a külföldnél alacsonyabb munkabérek mellett legköltségesebben él, ami elég hatalmas tényező arra, hogy iparunk fejlődését megakassza.

Sok érdekes részlete volna még a Board of Trade felvételének a munkásbudgeteket illetőleg, azonban mindenre e kis tanulmány keretében nem terjeszkedhetünk ki. Befejezésül még csak röviden utalunk arra, hogy az adatgyűjtés minél teljesebb képet szándékozva nyújtani a felvételben szereplő államok ipari munkásságának helyzetéről, a lakás, élelmezési és munkabéri összegeken kívül felölelte a munkaidőtartamot is. Ennek heti alakulását a megvizsgált azonos iparágakban: Anglia adatait 100-zal téve egyenlővé, a következő indexszámok tüntetik fel:

Belgium	121
Franciaország	117
Németbirodalom	111

Érdekesség kedvéért említsük meg, hogy az óraszerinti bérek ugyan ezen iparágakban a következő változásokat mutatják

	Indexszámok		Indexszámok
Anglia	100	Franciaország	64
Belgium	52	Németbirodalom	75

Szükségtelen úgy az eredményekhez, mint az előbb tárgyalt adatokhoz további észrevételeket fűzni. Mindenkinek módjában van megállapítani, hogy a különböző gazdasági, társadalmi, politikai, műveltségi stb. viszonyok mint befolyásolják a munkásosztály életviszonyait, valamint az is kétségtelen, hogy ez egynehány kikapott számadattal eléggé igazolva van a szociálstatisztikának nemcsak nagy jelentősége, hanem minél szélesebb keretek közt mozgó térhódítása is.

A Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesülete folyó évi december hó 10-én, vasárnap délelőtt 10 órakor tartja rendes évi közgyűlését a Társadalmi Múzeum nagytermében (Lloyd-teremben, V., Mária-Valéria-utca 12. szám, I. emelet, főbejárat). A gyűlést *Szterényi József* v. b. t. t. ny. államtitkár, az egyesület elnöke fogja megnyitni »Az utolsó két év szociálpolitikája a külföldön« című elnöki megnyitójával. Ezután *Szántó Menyhért*, min. o. tanácsos, a Társadalmi Múzeum igazgatója mint főtitkár az évi jelentést fogja előterjeszteni, *Teller Miksa* ügyvéd mint pénztárnok pedig a zárószámadást és a költségvetést fogja bemutatni. A megüresedett választmányi tagsági helyek betöltése után *Heller Farkas*, műegyetemi m. tanár, az egyesület titkára: »A szociálpolitika és a felső osztályok« címen fog előadást tartani. Az egyesület a két előadásra való tekintettel szívesen lát minden érdeklődőt közgyűlésén.

SZEMLE.
MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

A Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesülete f. hó 24-én Szterényi József elnöklete alatt látogatott ülést tartott a Társadalmi Múzeum helyiségében. Az ülés a munkásbiztosítási törvény ankétjének előkészítésével foglalkozott. Beható tárgyalás után elhatározták, hogy az ankét nyilvános lesz s részvételre meghívják a munkaadó- és munkásszövetségek képviselőit, az országos pénztárt s az érdekelt miniszteriumokat. Egyúttal megválasztották az előadókat is. Az ankét jövő évi január első felében kezdődik.

December hónapban az Egyesület fölolvadó-ülést tart, melyen dr. Fáy Gyula miniszteri osztálytanácsos, az Országos Gazdasági Munkás- és Cselédsegélypénztár igazgatója fog felolvasni. »A gazdasági munkások biztosítása a külföldi törvényhozásokban« cím alatt. A felolvasást vita követi.

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság orvosszakértőinek sorjegyzéke az 1912. évre: Balogh Dezső dr. mütő, urologus; Basch Imre dr. bőrgyógyász, urologus; Bencze Gyula dr. belgyógyász; Benczur Gyula dr. belgyógyász; Elischer Gyula dr. belgyógyász, Röntgen-orvos; Engel Gusztáv dr. gyermekgyógyász; Epstein László dr. elmeorvos; Fialka Gusztáv dr. mütő; Fleischmann László dr. fül-orvos; Földes Dezső dr. mütőorvos; Gellért Elemér dr. mütő; Goldberger Márk dr. elme- és idegyógyász; Gyulai Elemér dr. tszéki orvostan; Kocsis Elemér dr. szemész; okolicsányi Kuthy Dezső dr. tüdőbetegségek szakorvosa; Lévy Lajos dr. ideg- és belgyógyász; Minich Károly dr. tszéki orvos; Mutschenbacher Tivadar dr. mütő; Németh Ödön dr. ideg- és elmeorvos; Polják Lajos dr. orr- és gégegyógyász; Rottenbiller Ödön dr. mütő és fogász; Schmiedlechner Károly dr. szülész, nőorvos; Scholz Kornél dr. szemész; Szöllősy Lajos dr. belgyógyász; Udvarhelyi Károly dr. mütőfül-orvos.

E sorjegyzék ellen a választott bíróság székhelyén lakó bármely orvos, úgyszintén a választott bíróság illetékessége alá tartozó bármely pénztár az Állami Munkásbiztosítási Hivatalnál az Eljárási Rendelet 179. §-a értelmében panasszal élhet, amely folyó évi december hó 1-ig adandó be a budapesti munkásbiztosítási választott bíróság elnökénél.

A hatósági orvosok pénztári alkalmazása tárgyában kiadott belügyminiszteri rendelettel egyik legutóbbi ülésében foglalkozott az országos pénztár elnöksége. Megállapította, hogy a belügyminiszter által kívánt módosításokkal hatósági orvosok pénztári alkalmazása nem lehetséges és előterjesztést tett az állami munkásbiztosítási hivatalhoz, hogy a belügyminiszter álláspontjának megváltoztatása iránt minden lehető kövessen el. Ugyane kérdéssel foglalkozott a képviselőház 1911 november 21-iki ülésén *Haydin* Imre országgyűlési képviselő, az országos pénztár titkára, aki rámutatott arra, hogy a hatósági és pénztári orvosi állás feladata egymást kiegészíti, a pénztári orvosok bőkezű javadalmazása módot ad a belügyi kormánynak arra, hogy a jelenleg be nem tölthető orvosi állásokat betöltse, módot arra, hogy a körorvosok a maguk állását megtarthassák, a pénztári nyugdíjintézetbe való felvétel az orvosi nyugdíj nehéz kérdésének megoldását segíti elő. Felhozott indokai alapján kérte a kormányt, hogy különös engedékenységgel keresse és találja meg azt a módot, mely egyfelől teljes mértékben biztosítja a kormányzat rendelkezésének épségét, másrésről kielégíti a pénztár szolgálati érdekeit is.

Az Országos Pénztár kezelési költségei. Sziklai Zsigmond közgyűlési kiküldött az Országos Pénztár legközelebbi közgyűlése elé a következő indítványt terjesztette: »Mondja ki a közgyűlés, hogy az alapszabályok 191. §-ának második bekezdését az alapszabályokból törli, úgy hogy ezen 191. §-nak csak az első bekezdése marad meg az alapszabályokban.«

A törölni kívánt rendelkezés azt tartalmazza, hogy azon igazgatási költségeket, melyeket az állam nem vállal, az Országos Pénztár a kezelési számla terhére maga vállalja el. A munkásbiztosítási törvény szerint az igazgatási költségeket az állam fedezi. Érthetetlen tehát, miként kerülhetett az Országos Pénztár alapszabályaiba oly rendelkezés, mely az államot e törvényes kötelezettsége alól felmenti, s a beteg munkások segélyezésére szánt összeget fordítja igazgatási költségekre. A múlt évi közgyűlésen már volt hasonló indítvány, amelyet a közgyűlés el is fogadott, amelyet azonban később szavazás alá bocsátott másik indítvánnyal hatálytalanná tettek. Ugyanekkor elhatározta a közgyűlés, hogy az állam által el nem vállalt igazgatási költségeket per útján fogja az államtól követelni. Tudomásunk szerint ez a per még a mai napig sem indult meg, ellenben az Országos Pénztárnak igazgatási és kezelési költségei évről-évre emelkednek, anélkül, hogy az állam hozzájárulása is emelkednék, és így a pénztári tagoktól évről-évre nagyobb összegeket vonnak el. Utalunk a »Munkásügyi Szemle« ez évi 15-ik számában »Az Országos Pénztár igazgatási költségei« cím alatt megjelent közleményre, melyben dr. Bródy Árpád kimutatja, hogy igazgatási és kezelési költségeket elkülöníteni nem lehet, mert a kezelési költségek tulajdonképpen szintén igazgatási költségek, s mint ilyenek, szintén az állam által fizetendők. Sziklai Zsigmond indítványa tehát nemcsak a törvényes állapot helyreállítását célozza, de a tagok érdekében is feltétlenül helyes.

Panasz a központi szállítás ellen. A »Munkásbiztosító« írja: »Alig volt intézkedése az Országos Pénztárnak, mely rövid időn belül oly ellenszenvre, mondhatnók gyűlöletre tett volna szert, mint a kötszereknek és gyógyászati segédeszközöknek a központi szállításra vonatkozó rendelkezése. Az ország majdnem minden pénztárától halomszámra érkeznek panaszok, melyek túlnyomó része a szállítás lassúsága és a szállított anyag hasznavehetetlen, komisz volta miatt tartja megváltoztatandónak a mai rendszert. Az Országos Pénztár orvosolni óhajtván e panaszokat, mintákat fog a pénztárak rendelkezésére bocsátani, amely által könnyen megállapítható lesz, hogy a szállított tárgy jósága és hasznavehetősége tekintetében betartotta-e a szállító a szállítási szerződés feltételeit.« Azóta az Országos Pénztár megküldte a mintákat, szabályzatot is adott ki a szállítmányok átvétele körüli eljárásról, azonban a panaszok még egyre fennállanak. Megállapítjuk, hogy a központi szállítás révén az Országos Pénztárnak sikerült oly olcsó árakat biztosítania, melyek az osztrák szövetség által megállapított áraknál feltűnően olcsóbbak. Minthogy pedig az osztrák szövetség közvetlen gyárakkal szerződött, míg az Országos Pénztár a gyáraktól vásárló közvetítő kereskedőkkel, valószínűnek látszik, hogy az olcsó árakat a minőség rovására érték el. Másrészt a kerületi pénztárak az Országos Pénztár szabályzatát az átvételek körül alig tarthatják be, megfelelő szakértőjük sincs, aki a szállítmányokat ellenőrizné, úgy hogy szükségesnek mutatkozik, hogy a szállítások közvetve az Országos Pénztár útján történjenek. Így talán elérhető lesz, hogy a pénztárak azt az előnyt, amit a központosítás segélyével az árak tekintetében elértek, a szállított árúk silánysága s egyéb hiányai miatt nem fizetik meg sokszorososan.

A nagyszombati kerületi pénztár autonómiája, miután az új önkormányzati szervek megalakították, átvette az állami munkásbiztosítási hivataltól a pénztár vezetését.

Török és montenegrói alattvalók balesetbiztosítási kötelezettsége. A kereskedelemügyi miniszter 69.630/911. VI. D. számú rendeletével az 1907 : XIX. t.-c. 5. §-ában foglalt felhatalmazás alapján a balesetbiztosítási kötelezettséget a Magyarország területén alkalmazásban álló török és montenegrói alattvalókra is kiterjesztette és ezzel meglehetősen kiterjesztette az 1908. évi 19.299. számú rendeletet, mely a balesetbiztosítási kötelezettséget a román, szerb és bolgár alattvalókra terjesztette ki.

Az osztrák szociális biztosítási javaslat sorsa. Az osztrák képviselőház október 13-iki ülésén ismét megválasztotta az 51 tagú bizottságot, melyhez a szociális biztosítási javaslat utaltatott. A bizottság még e hó folyamán megkezdi a javaslat újabb tárgyalását.

Egy millió biztosított alkalmazott. A berlini városi statisztikai hivatal előzetes összeállítására szerint Berlin és külvárosainak betegsegélyező pénztáraiban a folyó évi október hóban érte el a taglétszám először az egy milliót. Az 1,011.681 pénztári tagnak több mint háromötöde (615.291) férfi és csak alig kétötöde (396.390)

nő. Az önkéntes tagok száma 71.000, melyből 51.000 nő. A fenti taglétszámból a tulajdonképeni Berlinre 844.683 esik, a 11 külvárosra pedig 166.998. Berlinben a nőtagok arányszáma sokkal nagyobb, mint a külvárosokban.

A német birodalmi biztosítási hivatal évi jelentése. Az »Amtliche Nachrichten« közli a birodalmi biztosítási hivatal 1910. évi működéséről szóló jelentést.

A jelentés mindenekelőtt felsorolja a hivatal tagjainak létszámát, azután jelzi, hogy különböző intézkedésekkel igyekeztek a múlt évben is a hivatali munkát egyszerűsíteni. Számos esetben választották az ügyek intézéséül a személyes megbeszélés módját, ami nagyban hozzájárult a biztosítási intézmények és a hivatal közötti jó egyetértetés erősítéséhez.

A hivatal tagjai ebben az évben adták ki a »Handbuch der Unfallversicherung« című mű harmadik kötetét, ezenkívül a munkásbiztosítás és munkásjólét körébe vágó több közleményt irtak a »Reichs-Arbeitsblatt«-ba. Az 1907-ben megkezdett orvosi előadásokat a hivatalban a jelentés évében is folytatták.

A hivatal hatásköre a baleset- és aggkori, illetve rokkantbiztosításra terjed ki. A balesetbiztosítást a jelentés évében 66 ipari és 48 mezőgazdasági szakszövetkezet (Berufsgenossenschaft), továbbá 210 birodalmi és állami, valamint 336 tartományi és községi végrehajtó hatóság (Ausführungsbehörde) intézte.

A 66 ipari szakszövetkezethez 715.953 üzem tartozott 9.003.908 biztosítással, a 48 mezőgazdasági szövetkezethez pedig 5.434.100 üzem 17.179.000 biztosítással. Az 546 hatósági biztosító intézetnél 984.537 állami, illetve községi alkalmazott volt biztosítva. A magas-, a mélyépítés és a tengeri hajózás alkalmazottai részére fennálló 14 biztosító intézetnél biztosítottak a fenti számból még hiányoznak.

Előzetes megállapítás szerint az 1910. évben az összes intézeteknél 675.905 balesetet jelentettek be s 132.718 kártalanítás történt. Az 1910. évben kifizetett kártalanítások összege: 165.277.334 K.

Az ipari szakszövetkezetek a balesetelhárítás hathatósabb kifejlesztése céljából technikai tisztviselőket alkalmaznak, kik az egyes üzemeket felülvizsgálják. A jelentés évében is több ily állást szerveztek s jelenleg 62 intézetnél 339 ily állás van betöltve. Ezek az intézetek összesen 221.911 üzemet vizsgáltak felül.

Hogy a felügyelő tisztviselők munkáját s az üzemek berendezését megismerjék, a hivatal elnöke és több tagja szintén résztvettek több ily vizsgálaton. Ezek a vizsgálatok alkalmat adtak, hogy a hivatal tagjai a balesetelhárítás módjairól és újabb biztonsági berendezésekről értekezést folytassanak az érdekeltekkel.

A szövetkezetek azelőtt csak ismétlés esetén szabtak ki pénzbüntetést a balesetelhárítási szabályokat be nem tartó üzemtulajdonosokra, a hivatal azonban felhívta a szövetkezeteket a büntetések azonnali alkalmazására, amit azóta alkalmaznak is.

A rokkantság és aggkor esetére biztosítottak számát nem közli a jelentés. A biztosítás ezen ágát 31 országos biztosítóintézet és 10 speciális pénztár intézi. Az 1909. év végéig összesen 2.471.265 járadék állapított meg és pedig 1.862.816 rokkantsági esetben, 115.455 betegség (nem végleges rokkantság) és 492.994 aggkori esetben. A jelentés évében összesen 138.554 járadékot állapítottak meg, 399-el kevesebbet, mint az előző évben. A rokkantak közül 3.410-et saját házaikban ápolnak az intézetek. 9 intézetnek van ily rokkant-ápoló háza.

A biztosítóintézetek tőkéjük egy részét közhasznú intézményeknek adták kölcsön és pedig munkáscsalád házak építésére 301.280.659 márkát, népszállók építésére (Ledigenheime) 18.784.880 márkát, mezőgazdasági célokra (talajjavítás, csatornázás, lecsapolás, erdősítés, tőzegtermelés, útépités, állattenyésztés stb.), 109.585.766 márkát, kórházak, üdülőházak s egyéb betegápolási és rokkantgondozási célokra 96.974.280 márkát, közegészségügyi intézményekre, nevezetesen: népfürdők, vízvezetékek, csatornázások, vágóhidak, temetők céljaira 152.263.507 márkát, közoktatási célokra 82.290.037 márkát, egyéb jóléti intézményekre 115.907.053 márkát. Az összes jóléti intézményeknek kölcsön adott tőke összege 447.434.825 márká, míg saját intézményeikbe (kórházak, üdülőházak, tüdőbeteg-szanatóriumok) 59.901.798 márká tőkét fektettek be a biztosítóintézetek.

A hivatal szükségesnek tartotta az intézeteket utasítani, hogy tőkéjüket jóléti intézmények részére se adják $3\frac{1}{2}\%$ kamatozáson alul, mert különben a

kamatjövedelem csökkenése veszélyeztetné az intézetek törvényszerű szolgáltatási képességét.

A hivatal összesen 40.648 panaszt s felebbezést intézett el. Ebből 31.092 baleseti, 9.556 pedig rokkantbiztosítási ügyekre vonatkozott. Beadatott az év folyamán összesen 44.182 panasz s föllegezés, az előző évről átvétetett 20.856, elintézetlenül maradt 24.400 ügydarab. A hivatal összes személyzetének száma (szolgák és napidíjasokkal együtt) 418.

A munkaadók és biztosítottak képviselőjében 264-en voltak a hivatalnak — mint bírósági ülnökök — tagjai, ezenkívül a szövetségtanács által választott 6 tag és 99 bíró tartozott, mint nem állandó tag, a hivatal kötelékébe.

A jelentés táblázatos kimutatásokat is közöl úgy a biztosítóintézetek működéséről, mint a hivatal ügyforgalmáról.

A franciaországi aggkori biztosítás. A francia kormány a kamara határozatának megfelelőleg rövidesen beterjeszti az aggkori biztosításra vonatkozó törvény néhány rendelkezésének módosítására vonatkozó javaslatát. A módosítás első sorban a korhatárra vonatkozik, amennyiben azt 65 évről 60 évre szállítja le. Továbbá az állami hozzájárulást minden járadékhoz 100 frankban állapítja meg, míg a mostani rendelkezések szerint a hozzájárulás a befizetett járulékok szerint változik.

A biztosítottak száma egyre emelkedik. A munkaügyi miniszter a prefektusok útján megállapította a biztosítottak számát, mely október elsején 6,188.900 volt. 2,136.100 önként jelentkezett, 4,052.800-at pedig hivatalból biztosítottak. A prefektusok becslései szerint mintegy 9,600.000 egyén esik a biztosítás kötelezettsége alá.

A felvétel lassúságát egyébként a törvény rendelkezéseinek zavarossága is okozza. A munkaügyi miniszternek folyton kellett utasításokat és magyarázatokat kibocsátani, hogy a nem eléggé szabatos rendelkezéseket a végrehajtó hatóságok egyöntetűen végrehajthassák.

Katonák és tengerészek betegség elleni biztosítása Angliában. Az angol biztosítási javaslatból, mely az angol parlamentben most van tárgyalás alatt s melyet Lloyd George miniszter még karácsony előtt meg akar szavaztatni, eredeti volta miatt megemlékezésre méltó a katonák s az állam szolgálatában álló tengerészek biztosítása. A javaslat az említetteket is biztosításra kötelezetteknek mondja ki, az állam azonban magántársaságoknál biztosítja őket. A biztosítottak hetenkint 18 fill. járulékot fizetnek s ugyanannyit fizet helyettük az állam is. A betegségi segélyekre — külön járulékfizetés nélkül — a katonák s tengerészek nejei is jogosultak, akkor is, ha férjeik kiléptek az aktív szolgálatból, ha a biztosítást fentartják. A magánszolgálatban levő tengerészek az ipari munkásokhoz hasonlóan esnek a biztosítási kötelezettség alá.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

Alkoholmentes vasárnap. A magyarországi Good-Templar-rend, az Alkoholelles Egyesületek Országos Ligája, a legtöbb magyar közegészségügyi, közjóléti és kulturális egyesület részvételével f. év november 19-én megalakult Budapesten a korcsmák és pálinkamérések vasárnapi bezárásának kiküzdésére alakított országos bizottság. A bizottság feladata lesz, hogy népgyűlések tartásával, a törvényhatóságok megmozgatásával, a vonatkozó irodalom terjesztésével oly közvéleményt teremtsen, mely követeli, hogy a munkaszünetes napokon az előző nap este 6 órájától kezdve az ünnepeket követő nap reggeli 6 órájáig mindennemű szeszes ital árusítása tiltva legyen. Csak így remélhető, hogy valamikor a magyar kormány is reá fogja szálni magát arra, hogy törődjék azokkal a súlyos erkölcsi és anyagi károkkal, melyek a vasárnapi korcsmázásból háramolnak az ország munkástársadalmára. A vasárnapi korcsmázás neveli az alkoholistákat. Amit a könnyel és vérrel áztatott milliói a szeszdónak az államnak épen a vasárnapi korcsmázás révén hoznak, azt a börtön, a kórház s a szegényházak költsége nagy részben felemészti. Erkölcsösebb adóalapot kell találni oly állam számára, mely oly féltékenyen ügyel arra, hogy kulturállamnak tekintsek.

Halotthamvasztás Budapesten. A főváros közegészségügyi ügyosztálya javaslatot készített arról, hogy Budapesten halotthamvasztó létesíttessék. A közegészségügyi osztály mindazoknak az érveknek, amelyeket a halotthamvasztás

ellen vallási, kegyeleti, esztétikai, etnikai, jogi és büntetőjogi szempontból felhoztak, a megdöntése után kimutatja a halotthamvasztásnak fontosságát úgy közegészségügyi, mint nemzetgazdasági szempontból. Végül azt javasolta, hogy a főváros határozza el egy krematórium felállítását, annak helyéül a Kerepesi-uti temetőt jelölje ki és intézzen a belügyi kormányhoz felterjesztést a halotthamvasztás fakultatív behozatala érdekében. Az ügyosztály a földalatti halotthamvasztókat ismerteti és statisztikai adatokkal igazolja, hogy például Németországban a halotthamvasztás nagyarányú fejlődést mutat az utolsó esztendőben. Ezt bizonyítja Poroszország is, ahol legutóbb törvényt hoztak a halotthamvasztás ügyében. Az ügyosztály a közgyűléstől a javaslat elfogadását kéri. A halotthamvasztás közegészségügyi haszna kétségtelen. Hogy mily esztétikai hatásokat vált ki, azt meghatározó módon bizonyította a halotthamvasztás pavillonja a drezdai nemzetközi egészségügyi kiállításon.

Ideje volna, hogy a többi kulturnemzet mellett Magyarországnak is legyen halotthamvasztója.

A gümőkóros betegek száma 1920%-kal emelkedett az 1911-ik évben a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár tagjai között. Ugyanis a gümőkóros betegek száma az egyes hónapokban a következő volt:

1910. évben		1911. évben		1910. évben		1911. évben	
Januárban . . .	1.541	1.542	Júliusban . . .	1.491	1.805		
Februárban . . .	1.251	1.417	Augusztusban .	1.368	1.638		
Márciusban . . .	1.205	1.600	Szeptemberben	1.240	1.501		
Áprilisban . . .	1.304	1.498	Októberben . . .	1.057	1.283		
Májusban . . .	1.275	1.638					
Júniusban . . .	1.380	1.710	Összesen . . .	13.112	15.632		

Tengeri üdülőhely Triesztben. A trieszti kerületi betegéelyző pénztár már a közel jövőben nagyszabású tengeri gyógyintézetet szándékozik létesíteni a Trieszttől félóránnyira fekvő Val d'Oltra nevű telepen, mely tengerpart mentén, szélről védett helyen fekszik s buján tenyésző délszaki növényzettel van borítva. Az osztrák és magyar szakférfiak véleménye szerint a hely gyógyintézet céljaira kiválóan alkalmas, nemcsak védett fekvésénél és egyenletes klímájánál fogva, hanem azért is, mert lakóhelyektől teljesen elkülönítve fekszik s a betegeknek óriási szabad terület áll sétákra, tengeri és homokfürdőkre és egyéb gyógycélokra rendelkezésre. A trieszti pénztár e szanatóriumában a többi osztrák és a magyarországi pénztárak tagjait is elvállalja ápolásra s ez irányban az Országos Pénztárhoz ajánlatot is terjesztett be. Az ápolási költségek 4—4.30 K-ban vannak előirányozva. A tagok gondos, szakszerű ápolását és ellátását a trieszti pénztár felügyelete biztosítja.

Közegészségügyi Múzeum Drezdában. Dr. Beutler titkos tanácsos, főpolgármester közlése szerint Drezdában közegészségügyi múzeum létesül. A drezdai nemzetközi közegészségügyi kiállításon levő, Lingner által szerkesztett külön kiállítás »Der Mensch«, mely az egész kiállítás legkimagaslóbb és legvonzóbb része volt, egyesítetik a történeti és etnografiai részszel és közegészségügyi múzeummá alakíttatják át. A költségeket részben a befolyt beléptidíjak feleslegéből, részben az állam és város hozzájárulásával fedezik. Amint tudjuk, a budapesti Társadalmi Múzeumnak sikerült ugyancsak a drezdai hygienikus kiállítás, különösen azonban a »Mensch« pavillonnak legfontosabb és legszemléltetőbb anyagát másolatban megszerezni, úgy hogy eme, a közegészségügy népszerűsítésére oly fontos kiállítás, vagyis jobban mondva annak kimagasló része a budapesti közönség részére is rövid időn belül hozzáférhető lesz.

Lépfene embereknél. A lépfene megbetegedések az ipari üzemekben az utóbbi években jelentékenyen megsaporodtak. A német szövetség tanács épen ezért már két évvel ezelőtt kötelezővé tette ezen betegségre nézve a bejelentést. Be kell jelenteni nemcsak minden megbetegedési és halálesetet, hanem minden gyanús esetet is.

A porosz belügyminiszter most dr. Leymann titkos tanácsos útján érdekes jelentést tesz közzé. 1910-ben Németországban 287 lépfene-eset fordult elő embernél, ezek közül 14 éven aluli gyermeknél 9. A betegek közül 257 férfi és 30 nő volt. Meghalt 32 férfi, 6 nő és 1 gyermek. 142 esetben, vagyis 49¹/₂%-ban a fertőzés lépfenebeteg élő vagy halott állattal vagy azok húsával való érintke-

zésből származott. 135 esetet az állati anyagokkal való kereskedelemre vagy ezen anyagok ipari feldolgozására lehet visszavezetni. Egy esetben az antraxbacillusokkal való tudományos foglalkozás okozta a betegséget. 9 esetben az ok ismeretlen maradt. 121 megbetegedés 12 halálessel mezőgazdasági üzemeknél, 92 megbetegedés 16 halálessel a cserző iparnál, 11 megbetegedés egy halálessel lószőrfonódáknál fordult elő. A jövőben nemcsak az importált, de a bel-földi anyagot is dezinficiálni fogják.

A tuberkulotikus fertőzés és a tej. Anglia tuberkulózis-bizottsága beszámol ama kísérletekről és kutatásokról, melyeket a tej útján való tuberkulózis fertőzésnek megállapítása céljából végeztek. A kísérleteket a legkülönbözőbb állatokra terjesztették ki és 10 évig tartottak. A nevezett tuberkulózis-bizottság az 1891. londoni kongresszus határozata alapján alakult meg, amelyen azt a kérdést tárgyalták, vajjon a tuberkulózis csakis emberről emberre vihető-e át, vagy állatról is emberre és megfordítva. A kutatók egész sora ez ideig csak az első lehetőséget vette fel, a bizottság azonban arra a meggyőződésre jutott, hogy tüdő-tuberkulózis, tüdővész súlyos esetei felnőtt embernél a marhatuberkulózis bacillusa által is idézhetőek elő. Ebből természetesen az következik, hogy a tuberkulózis elleni küzdelemben különös figyelmet fordítsunk a marhatuberkulózisra, vagyis jobban mondva arra a körülményre, hogy a tuberkulotikus tehének teje a betegséget az emberre is átviheti. Ezen bűvárlatokkal hozható összeköttetésbe az a tény, hogy a Local Government elnöke, John Burns, oly javaslatot szándékozik benyújtani, melynek célja az lesz, hogy tiszta tej szállítását biztosíthassa a közönségnek. Az angol mezőgazdasági hivatal már 1^{1/2} év óta végzi a szükséges vizsgálatokat, hogy a helyi hatóságokkal együtt megállapíthassa, miképpen lehetne garantálni a tej jó minőségét. Az új törvény szerint minden tejkereskedést és minden egyént, ki tejjel kereskedik vagy a közönségnek tejet szállít, össze fognak írni. A helyi hatóságok fel lesznek hatalmazva, hogy az eladásra kerülő tejet bárhol megvizsgálhassák, a tuberkulotikus tejet azonnal elkobozhassák és arról intézkedhessenek, hogy azokat a teheneket, amelyekből ilyen tej származik, azonnal levághassák. A teheneket magukat is időről-időre meg fogják vizsgálni és minden beteg tehen tulajdonosát kényszeríteni fogják arra, hogy a tehenet levágassa. A törvény ellen vétőket szigorúan meg fogják büntetni.

A korlátolt munkaképesség kérdése paralysis progressivánál. Minthogy a paralytikusokat többnyire, a betegség későbbi stádiumában mindig teljesen keresetképteleneknek kell tekintenünk, eme betegség kiváltó okának ismerete mindenképpen nagy szerepet játszik. Különösen fontos ennek ismerete és ezzel kapcsolatban a korlátolt munkaképesség kérdése a nyugdíjalapnak igénybevétele szempontjából az esetleges felmerülő járadékköveteléseknél. Hogy a lues tekintendő a paralysis egyedüli kórokanak, vagy legalább is olyannak, amely azt a talajt, amelyen később a paralysis kifejlődik, előkészíti, az manapság minden kétségen kívül áll. Hogy azonban külső káros behatások rosszul befolyásolják a paralytist, szintén nem tagadható. Schuppius egy erre vonatkozó értekezésében hangoztatja, hogy legyünk nagyon óvatosak és tartózkodóak a szellemi és testi megerőltetéseknek, a katonai szolgálat általános befolyásának, fertőző betegségeknek és végül hőhatásoknak értékelésében. Ellenben elismeri, hogy súlyos fejsérülések, ritka esetekben háti sérülések és lelki rázkódtatások összefüggésben állhatnak a paralytissal, ha akár rögtön a baleset után jelentékeny szellemi zavarok lépnek fel, akár pedig a baleset után legkésőbb 1—2 év múlva fellépő megbetegedésig a tünetcsoport folytonosságában megszakítás nem észlelhető.

Sütődével kapcsolatban létesült fürdő falun. Gross-Lindenben (Hessen-Nassau) sütődével kapcsolatban fürdőt létesítettek. A község második sütődéjének felállításánál — az első a lakosság szaporodása folytán már kicsinynek bizonyult — a polgármester arra gondolt, hogy a sütőde második emeletén egy fürdőberendezést létesítsen különböző fürdőcellákkal, melyekben kádfürdők, zuhanyok stb. rendeztettek be és melyekben a vizet a sütőde fűtőkészülékei melegítik. Technikusok számítása szerint az így szükségelt fűtőanyagtöbblet igen csekély. Délnémet városokban sütődék összekapcsolása fürdőkkel és mosóintézetekkel eddig csak magánvállalatoknál fordult elő. A közegészségügy érdekében óhajtott volna, hogy a községi sütődéknek a fürdőkkel való kombinációja általánosan és nagy mértékben terjedjen el annál is inkább, mert faluhelyen csaknem mindenütt hiányzik az alkalom a fürdésre.

Orvossztrájk Toulonban. Toulonban a polgári kórház összes orvosai sztrájkba léptek. Túlterhelés és az igazgatóság részéről tapasztalt rossz bánásmód miatt az összes orvosok beszüntették működésüket és követelték, hogy néhány napon belül panaszukat orvosolják. A városban és különösen azoknál, kiknek hozzátartozóik a kórházban fekszenek, nagy az izgatottság. Izgatott jelenetek játszódtak le, midőn egyesek beteg hozzátartozóik kiadását követelték, a mit azonban a kórház igazgatósága megtagadott.

MUNKAVISZONY.

A Munkanélküliség Elleni Küzdelem Magyarországi Egyesülete folyó évi november hó 26-án, vasárnap délelőtt 11 órakor a Társadalmi Múzeum helyiségében (IV., Mária Valeria-utca 12. sz. II. emelet) tartja alakuló közgyűlését. A közgyűlés tárgysorozata a következő: 1. Elnöki megnyitó. (A munkanélküliség elleni küzdelem). Tartja: Dr. Földes Béla egyetemi tanár, országgyűlési képviselő. 2. Titkári jelentés. Előterjeszti: Dr. Ferenczi Imre, a székesfőváros szociálpolitikai előadója, a nemzetközi bizottság tagja. 3. Az alapszabályok megállapítása. 4. Választások. 5. Esetleges indítványok. Érdeklődőket a közgyűlésen szívesen látnak. Az egyesület a közgyűlés alkalmából tájékoztató füzetet adott ki, amely részletesen tárgyalja a munkanélküliség elleni küzdelem célját és eszközeit. E füzetet a Munkásügyi Szemle 21. számához mellékeljük s ez úton is ajánljuk olvasóink figyelmébe.

Városok küzdelme a drágaság ellen. Igen érdekes és éppen nálunk különösen aktuális az az összeállítás, melyet a német lapok közölnek most arról, mit tettek eddig a német városi hatóságok az élelmiszerdrágulás leküzdésére. Essen város hatósága pl. burgonyavásárt létesített. Minden 4.200 márkánál kisebb jövedelmű lakos (legfeljebb 15 mázsa) burgonyát vásárolhat a piaci árnak kb. kétharmadáért. A városnak tengerihal-piacza is van, a hús- és főzelékárakat rendszeresen ellenőrzi. Solingen város hatósága nagyban vásárol burgonyát és főzeléket és kicsiben árusítja áremelés nélkül. Két nap alatt 600 mázsa burgonyát adtak el, mázsáját 4.48 koronáért. Bonn is nagyban vásárol burgonyát és kicsiben árusítja. Fél mázsányit már házhoz is szállít. München városa 15.000 márkáért vásárol burgonyát és saját árban adja el a fogyasztóknak. A város második hűtőtelepet is létesít, hogy külföldi fagyasztott hússal láthassa el a lakosságot. Koblenz tengeri halakat árusít és a vevőnek nyomtatott utasítást osztogat, miképp kell a tengeri halat izletesen megfőzni. Halle városa vegyes bizottságot küldött ki az élelmiszerek árainak ellenőrzésére. Felhatalmazta élelmiszerek vásárlására és kicsiben való árusítására és erre a célra a bizottságnak 50.000 márka hitelt szavazott meg.

Bizonyos, hogy ezektől a rendszabályoktól túlsok eredményt nem lehet várni. De az is bizonyos, hogy becsületes városi kormányzat, még ha a konzervatív és merkantilis elem kezében van is, nem zárkozhatik el az elől, hogy a népességnek az élelmiszerdrágulás által okozott kétségbeejtő helyzetben segítségére siessen és enyhítse legalább a legégetőbb és legnagyobb szükségletet.

Hogy hat a drágaság a munkás háztartására? Erre az érdekes kérdésre igyekszik felelni a frankfurti társadalmi múzeum, mely adatokat gyűjtött, mily módon és mértékben befolyásolja az élelmiszerek és szükségleti cikkek drágasága a munkások és kishivatalnokok háztartását. Megállapították számítás-sal az egyévi drágulást. Egy postahivatalnok háztartása, két felnőtt és egy gyermek, összjövedelem 1.087 márka, 5^{1/2}%-nyi drágulást tüntet fel. Egy kőműves, két felnőtt és három gyermek, összjövedelem 1.534 márka, háztartása majdnem 8%-kal drágult, mert ebben a háztartásban a főzelékfogyasztás nagyobb volt, mint a postás családjában. Egy vízvezetési felügyelő háztartása, 2 felnőtt és 4 gyermek, jövedelem 2.418 márka, 4.2%-kal drágult meg. A különbségek e családokban aszerint álltak elő, amint egy-egy család több főzeléket vagy több húst fogyasztott el. Átlagban Frankfurtban 1910-től 1911-ig, tehát egy év alatt, a szegénysorsúak háztartása a drágulás folytán 5—6%-kal lett költségesebb.

Magántisztviselők és kereskedelmi alkalmazottak munkaszünete. A 8 órás kötelező zárás még mindig nem lett törvényté. A főváros szabályrendeleti jogát a kereskedelemügyi miniszter nem adta meg, a karácsony előtti vasárnapon is a miniszter jóvoltából marad nyitva az üzlet és dolgozik a kereskedelmi alkalmazott és ami a legbotrányosabb, dolgozik külön díjazás nélkül. Égető szükség volna, hogy az összes magyar magánalkalmazottak erős szervezetben tömörüljenek, létező egyesületek szövetségbe lépjenek, áldatlan és ostoba féltékenykedés és civakodás helyett erőteljes szervező munkával körükbe vonják az alkalmazottak nagyobb tömegét.

A német nagy egyesületek lényegesen segítették, megjavították a német kereskedelmi alkalmazott helyzetét. Londonban a liberális kormány kénytelen volt most törvényjavaslatot vinni a parlament elé, mely kimondja, hogy a kereskedelmi alkalmazott heti munkaideje 60 óránál több ne lehessen, a vasárnapi munkaszüneten kívül — mely teljes — egy szabad délután hetenként engedélyezendő az alkalmazottnak. Kétségbeejtő, hogy mennyivel rosszabb magyar kereskedelmi alkalmazottnak lenni, mint angolnak. Ma, a villámgyors közlekedés korában.

Budapesti villamfelszerelők kollektív szerződése. Mint érdekes dokumentumát korunk gazdasági harcainak közöljük főbb pontjait annak a kollektív szerződésnek, melyet a budapesti villamszerelő cégek és a budapesti villamfelszerelők szakszervezete nemrég a munkaidő, a munkabérek, általában a munkások és a munkaadó közötti viszony szabályozására nézve kötöttek meg. E szerint a munkaidő napi 9 (kilenc) óra. Sürgős munka esetén a 10-ik órára is csak a rendes órabér fizettetik. Szombati napon a munka a megállapított napi rendes munkaidő végezte előtt egy órával hagyandó abba; a bérfizetés pedig a rendes 9 órás munkaidő keretén belül történik.

Fizetések: A szerelők fizetése általában órabérben történik. Azon szerelők, kik ugyanazon munkaadónál megszakítás nélkül két évig dolgoznak, hetibér fizetésére tarthatnak igényt. Az ilyként hetibér fizetésére alkalmazott szerelőknek 8 (nyolc) napi felmondási idő jár. Joga van azonban a munkaadónak hetibér mellett alkalmazott munkás hetibéréből az indokolatlanul mulasztott idő után megfelelő levonást eszközölni. A szerelők minimális órabérei a következők: A felszabadulás után az első évben 38 fillérr. A felszabadulástól számított második évtől 46 fillérről a hatodik évig 70 fillérré emelkedik. Ezen időn túl a munkabért a kölcsönös megállapodás szabja meg, illetve az a munkaadó és munkások között szabad egyezkedés tárgyát képezi. Azon munkásoknak, kik az érvénybe lépő 9 órás munkaidő mellett kevesebbet keresnének hetenkint, mint amennyit az eddigi 10 órás munkaidő mellett kerestek, heti keresete kevesebb nem lehet, mint a 10 órás munkaidő mellett volt.

A rendes munkaidőt megelőző és a 10 órás munkaidőt követő első két órára a rendes órabéren felül a pótdíj óránként az órabér huszonöt %-a, a második két órára ötven %-a.

Esti 10 órától reggel 5 óráig a pótlék 100%.

Ha a munkahely a cég székhelyétől valamelyik közlekedési eszközzel harminc percen belül el nem érhető, az oda- és visszautazási költség, továbbá az oda- és visszautazási idő a rendes munkabérrel utiidő címén megtérítendő.

Vidéki munkánál a kiküldött munkásnak napi 2 korona 50 fillér élelmezési pótlék és napi 1 korona 20 fillér lakbér fizetendő, vagy természetbeni lakás adandó. Ezen pótlék a munkásnak az esetben is megtérítendő, ha önhibáján kívül szünetelni volna kénytelen. Ugyancsak megtérítendő a pótlék vasár- és ünnepnapokon is. A vidéki szerelésekre a fentiekben megállapított pótlékok csak az előre láthatólag egy hónapnál kevesebb ideig tartó munkákra érvényesek, az előreláthatólag egy hónapnál hosszabb ideig tartó munkákra a pótlékok külön megállapodás tárgyát képezik. A vasuton eltöltött idő, ha az öt óránál nem hosszabb, a rendes órabérben, ha öt óránál hosszabb, úgy 2 korona 50 fillér (kettő korona 50 fillér) napi pótlékkal fizetendő.

A munkaközvetítés a szakszervezet útján is történhetik.

Felmondási idő. A 2. pontban megállapított esetet kivéve nincs, tehát joga van a munkaadónak a munkást a hét bármely napján azonnal elbocsátani s ugyancsak joga van a munkásnak a hét bármely napján a munkából kilépni. Ezen szerződésben foglalt megállapodások 1912. évi január hó első napján lépnek életbe, s 1914. évi március hó 31-ig érvényesek. A szerződés lejártá után újból kötendő megállapodásokra nézve a tárgyalások kölcsönösen a lejárta előtt négy héttel megindítandók.

Kollektív szerződések Németországban 1910-ben. A Reichsarbeitsblatt közli az 1910-ben Németországban kötött kollektív szerződések statisztikáját.

1909-cel szemben 1910-ben a kollektív szerződések száma lényegesen emelkedett. Míg 1909-ben csak 2.090 szerződést kötöttek, mely 24.200 üzemre és 230.000 munkásra terjedt ki, addig 1910-ben, mely az építőipari nagy munkaküzdelmek befejezését hozta, már 3.756 kollektív szerződést kötöttek. E szerződések hatálya 73.209 üzemre és kb. $3\frac{1}{4}$ millió munkásra terjedt ki. A fennálló kollektív szerződések összes száma 1910 végén, az év folyamán megszűnt szerződéseket nem számítva, az év végéig megkötötteket beleértve, 8.293 volt. Hatályuk 173.727 üzemre és több mint $1\frac{1}{3}$ millió munkásra terjedt ki. A legtöbb kollektív szerződést az építési (2.437), az élelmezési (1.300), a fa- (923) és a ruházkodási iparban (690) kötötték.

Bérmozgalmak, sztrájkok és kizárások Németországban 1910-ben.

A szociáldemokrata alapon álló német szakszervezetek központi lapja a »Correspondenz-Blatt« folyó évi szeptember hó 30-iki számában közli az 1910. évi bérmozgalmak, sztrájkok és kizárások statisztikáját. E kimutatások szerint az 1910. év gazdasági harcai messze túlhaladják az előző éveket. Összesen 9.690 különböző bérharcról számol be a statisztika, melyekben 1.025.542 személy vett részt. E bérharcok összes költsége 18.366.523 M. volt. Eredménye gyanánt pedig 344.570 egyén részére heti 756 564 óra munkaidőrovidítés és 827.627 egyén részére 1.815.537 M. hetenkénti béremelés mutatkozik, mihez még heti 9.444 óra tervezett munkaidőmeghosszabbítás és 29.779 M. heti bérleszállítás megakadályozása járul.

A mozgalmak nagyobb része — még pedig 67%-a — munkabeszüntetés nélkül végződött. E békés lefolyású mozgalmakban 656.531 személy vett részt, azaz az összes mozgalmakban résztvettek 64%-a. E 6.496 mozgalomból 5.580-at a munkaviszony javításáért indították, 916-ot pedig tervbe vett rosszabbítások elhárítása céljából.

A sztrájkok és kizárások száma 3.194 volt; ezekből volt 1.385 támadó jellegű sztrájk 110.613 résztvevővel, 839 védelmi sztrájk 31.500 résztvevővel és 970 kizárás 226.698 résztvevővel. A bérharcok legnagyobb része az építőiparra esik, melyben 1.387 sztrájk és kizárás volt 181.100 résztvevővel. Az építőipar után a bérharcok számát illetőleg a faipar, a résztvevők számát illetőleg pedig a vas- és fémipar (a hajóépítéssel) következik. A faiparban a bérharcok száma 539, a résztvevőké 24.989, a vasiparban 430 bérmozgalom 95.516 egyénnel. Ezután következik a ruházati és bőripar 243 bérharcral és 26.235 egyénnel, a szállító és kereskedelmi foglalkozások 190 harc, 10.901 egyén, az élelmezési iparágak 158 harc és 5.128 egyén, a grafikai iparágak 73 harc és 4.900 egyén, s különböző egyéb iparágak 174 harc és 20.242 résztvevővel.

Az összes bérharcoknak 83,2 százaléka teljes, avagy részleges eredménnyel végződött, a sztrájkokban és kizárásokban résztvetteknek pedig 89,7 százaléka ért el teljes, vagy részleges eredményt.

A sztrájkok nemei szerint nézve az eredményt, azt látjuk, hogy a támadó sztrájkok 62,2 százaléka (a résztvevők 44,5 százalékaival) ért el teljes eredményt, míg a védelmi harcok 66,5 százalékaiban (a résztvevők 60 százalékaival) érték el eredményeket a munkások.

A teljes eredménnyel végződött sztrájkok arányszáma 1900 óta, ebben az évben volt a legmagasabb.

A kizárások száma is nagyobb volt a jelentés évében, mint bármely előző évben. A kizárásoknak 31,1 százaléka a munkások teljes, 60,5 százaléka pedig részleges győzelmével végződött, míg 7,8 százaléka a munkások vereségével ért véget. A kizárásokban érdekelt 226.898 egyénből 158.973 az építőiparhoz tartozott s a kizárások okozta 11.992.647 M. kiadásból is 9.235.300 M. esik az építőipari 851 kizárás költségeire.

Az összes bérmozgalmak által elért eredmények nagyobb része a békés lefolyású mozgalmakra esik. 202.035 egyén ért el munkaidőrovidítést, 438.649 egyén pedig heti 800.495 M. munkabéremelést a munkabeszüntetés nélkül végződött bérmozgalmak révén.

A sztrájkok és kizárások összes költsége 18.457.769 M. volt. Ebből a támadó sztrájkokra 5.090.617 M., a védelmi sztrájkokra 843.296 M. és a kizárásokra 11.992.647 M. esik.

Az összes kiadások 94 százalékát az illető szervezetek maguk fedezték. Minthogy azonban az ily rendkívüli harcok költségeit, mint például ebben az esztendőben az építőipari harc volt, a legjobban fundált szervezetek sem bírják pénztári készleteikből és a folyó járulékokból fedezni, a tagok ily esetekben külön járulékokkal lesznek megróva. Ily külön járulékokból az 1910. évi harcok költségeire 4,388.400 M. folyt be.

Az összes bérmozgalmak eredményeképpen 4.398 *kollektív szerződést kötöttek*, mely szerződések érvénye 607.023 egyénre terjed ki. Az előző évben kötött szerződések száma 1913 s érvényük 159.628 egyénre terjedt ki. A kollektív szerződések száma tehát nagy mértékben emelkedett. A kollektív szerződésekből 2.142 esik az építőiparra, 372.384 egyénre való hatállyal. Ezekből 792 szerződés 125.227 egyénre való hatállyal munkabeszüntetés nélkül végződött mozgalomnak az eredménye.

8 órai munkaidő a gyémántcsiszoló-iparban. Folyó év október elseje óta Amszterdamban, Londonban, Svájcban és Franciaországban életbe lépett a 8 órai munkaidő a gyémántcsiszoló-iparban. Kitartó és kemény harcot vívtak a munkások ennek a még néhány év előtt utópisztikusnak nézett követelésüknek megvalósulásáért. Amerika és Antwerpen gyémántcsiszolói már régebben vívták ki ezt az eredményt. Németországban is 1912-ben lép életbe a 8 órás munkanap. A gyémántipar néhány helyén a világnak központosul és csak nagyon jól begyakorlott, szakértő munkással tud boldogulni. Az érdeklődő idegen, ki Amszterdam zsidó negyedében és az azzal határos sikátorokban felkeresi a világhírű gyémántcsiszoló-műhelyeket, bámulattal látja, mint formálja a tűzhez edzett ujjával a munkás a forró ólomgombot, melybe a csiszolandó gyémántot belesnyomja, látja a művészi készséget, mellyel a drágakő lapját a sebesen forgó lemezhez úgy szorítja, hogy a megkívánt él kiköszörülődik rajta. Ezek a körülmények elősegítették azt, hogy a 8 órai munkaidő az egész iparban most megvalósult. Az amszterdami szakszervezetek nagy ünnepéellyel ünnepelték meg az elért eredményt.

Törvényes bérminimum megállapítása a ruházkodási iparban. Az 1909-ben hozott angol törvény a bérhivatalokról felhatalmazza a kormányt, hogy négy iparban, a lánczkovács-, a csipke-, a papírskatulya- és a ruhakonfekcióiparban állapítsa meg a bérminimumot.

A három első iparra nézve a kormány döntése már rég megjelent. De a legfontosabb és legelterjedtebb negyedik iparra, a ruhakonfekcióra vonatkozólag csak most tették közzé a kormány döntését, mely több mint 100.000 munkás bérminimumát állapítja meg. A minimális órabér nők számára $3\frac{1}{2}$ d (1 d = 10 fillér), férfiak számára 6 d. A munkaidő ebben az iparban átlag 51 óra hetenkint, a heti bérminimum nők számára tehát 14 shilling 10 d és férfiak számára 25 s. 6 d (1 s. = 12 d). Ez a törvényerejű bérmegállapítás különösen a nők béreit emeli lényegesen, mert a nők hetibérei a túlnyomó többségnél 15, sőt a munkások 26°/o-ánál még 10 shillingnél is kevesebb volt. A nők bérminimuma 18 évnél idősebb, a férfiaké 21 évnél idősebb munkásokra vonatkozik. A férfiak bérei is emelkednek a törvényes bérminimum megállapítása által, de nem oly mértékben, mint a nőké. A férfiak ugyanis már jobban voltak szervezve és a maguk erejéből vívtak ki maguknak jobb béreket, mint a nők.

Olvasószoba csavargók számára. Amint a »Hamburger Fremdenblatt« írja, Nisninovgorodban olvasótermet létesítettek az orosz regényekben annyiszor megrajzolt »boszjakok«, a mezítlábasok, vagy ahogyan nálunk mondanók, a csavargók számára. Az olvasótermet a város költségén létesítették az éjjeli menedékhely mellett. Az olvasószoba a legrövidebb idő alatt meghódította a legszegényebb és legnyomorultabb csavargókat. Ezek számára az olvasószoba művelődési központ, egy más világból való hely. A szoba kicsiny és piszkos, a levegő elviselhetetlen, de egyetlen hely sincs, minden el van foglalva. Gyermekek, aggastyánok, elbukottak, munkanélküliek mind a székeken, padokon, az asztalokon ülnek, vagy a falnak támaszkodnak. Olvasnak. A legnagyobb odaadással olvasnak, izzó figyelemmel. Síri csönd uralkodik a szobában, amelyet csak néha zavar meg egy sóhajlás, vagy egy hirtelen felkiáltás, amelyet a felcsigázott érzelem váltott ki. Nem keresik a katalógust, fogják a legelső könyvet, amely a kezükbe kerül. A szoba télen-nyáron, a nap minden szakában zsúfolt, úgy, hogy már régen terjedelmesebb helyiségről kellett volna gondoskodni. De a város pénzügyi viszonyai szűkösek és így a kicsiny szoba mellett kellett megmaradniok.

...	JOGGYAKORLAT	...
-----	---------------------	-----

BETEGSEGÉLYEZÉS.

Temetkezési segély örökösnek nem jár, ha eltemettetésről közalap gondoskodott.

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1911. évi szeptember hó 14-én kelt 1911. Bet. II. 65/4. sz. ítélete.

Ítélet: A választott bíróság P. Gy. igénylőt azzal az igényével, hogy a néhai P. R. halálából kifolyólag részére temetkezési segély ítéltesék meg: — elutasítja.

Indokok: I. Az igénylő mint az 1910. évi március hó 30-án elhalt P. R. testvére és állítása szerint örököse, a testvére utáni temetkezési segély kiutalását kérte. Ezzel a kérelmével azonban a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár őt a 24.836/S. 1911. számú határozatával elutasította, indokolván ezt azzal, hogy néhai P. R.-t Budapest székesfőváros költségén temették el, ennél fogva igénylő ezen segélyre számot nem tarthat, mert az 1907. évi XIX. t.-c. 57. §-ának célja az, hogy azokat, kik a tagot eltemették, a temetkezési segély erejéig ezen költségek alól mentesítse. Az igénylő ezen határozat ellen felebbezett és utalva arra, hogy az elhaltak neje nem volt, az édesanyja pedig rövid idő múlva utána meghalt: így az 1907. évi XIX. t.-c. vonatkozó rendelkezése szerint a temetkezési segély őt mint örököst illeti meg; az, hogy a testvérét a közalapok terhére temették el, csak azt hozhatja magával, hogy az alapok nem követelhetik a pénztártól a temetkezési segélyt, de nem azt, hogy az örökös sem követelheti. II. A bíróság azonban az igénylőt a temetkezés iránti követelésével szintén elutasította. Ugyanis a temetkezési segély nyújtásának a célja nem az, hogy a pénztári tag hozzátartozói a tag elhalálózása alkalmával valamely vagyoni előnyben részesüljenek, hanem az, hogy ezen segélyből a temetési költség fedeztessék. Ezen önmagától is értendő célnak még határozottabban kifejezi az 1907. évi XIX. t.-c. 57. §-ának azon rendelkezése, hogy a temetési segély, hogy ha a tagot nem hozzátartozója temette el, akkor a tényleges kiadás erejéig annak adandó ki, aki a tagot eltemette; — tehát esetleg egészen idegennek. De maga a pénztár is gondoskodhat az eltemettetésről. A temetkezési segélyt tehát csakis azért kell első sorban a házastársnak, ilyen nem léteben az örökösnek a kezébe adni, mert az eltemettetésről első sorban ezek kötelesek gondoskodni, de ha nem a hozzátartozók gondoskodtak a temetésről, akkor a temetkezési segély nekik nem jár. Az igaz, hogy a felhívott törvényszakas a pénztárt mentesíti attól, hogy a temetés költségét a közalapoknak megtérítse. Ez azonban a pénztárnak biztosított kedvezmény és ennek nem az volt a célja, hogy a közalapok terhére a pénztári tagok örökösait juttassa vagyoni előnyhöz, amikor ők a tag eltemettetéséről nem gondoskodhatnak, vagy nem akarnak gondoskodni. Ennél fogva azért, mert néhai P. R.-t a közalapok terhére temették el, az igénylő nem nyert jogot arra, hogy a temetési segélyt megkapja. Az 1907. XIX. t.-c. csakis a pénztári tagok és hozzátartozóinak azon hátrányok megtérítését célozza, amik a tagot, illetőleg annak hozzátartozóját érik, ámde az igénylő a testvérét el nem temette, a testvérenek halála tehát neki költséget nem okozott.

Az 1907. évi XIX. t.-c. 67. §-ában meghatározott beszámítás értelmezéséhez.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1911. évi július hó 18-án kelt 1910. B. 260/2. sz. ítélete.

Ítélet: A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal a felebbezésnek helyt ad s az elsőfokú bíróság ítéletét abban a részében, melyben az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár igénylő kórházba utazásának költsége címén 3 K 50 fillér megfizetésében marasztaltatott, megváltoztatva, igénylőt a jelzett összegekre támasztott igényével elutasítja.

Megokolás: Helyesen állapította meg az eljáró munkásbiztosítási választott bíróság, hogy igénylő a kórházba utazás költségét a gy—i kerületi munkásbiztosító pénztártól egyszer megkapta, s azt a k—i tudományegyetemi klinikára való

utazásra fordította annak dacára, hogy a pénztár igazgatója figyelmeztette az igénylőt, hogy ne a nevezett klinikának igénybe vételét kísérelje meg, hanem a n-i kórházba menjen.

Ebből a megállapított tényállásból kiderül, hogy a kórházba utazás költségét a pénztár már viselte s hogy igénylő azzal okozott magának kétszeres utazási költséget, mert a pénztár utasítását be nem tartotta.

Ily körülmények között a szóban lévő második utazási költség megtérítésére támasztott igény nem jogos.

A felső bíróság nem osztozik abban az elsőfokú bíróság ítéletében kifejezésre jutott jogi felfogásban, hogy mivel egyfelől az 1907: XIX. t. c. 58. §-ának utolsó bekezdése értelmében a pénztár által nyújtandó kórházi ápolás alatt a kórházba való ingyen beszállítás is értendő, másfelől pedig a törvény 67. §-a értelmében a betegségi segélyezések körében beszámításnak helye nincsen.

Ennélfogva jelen esetben azért kell a pénztárt a második utazási költségben marasztalni, mert a korábban kiutalt és a tag által utasításellenesen K-ra történt utazásra felhasznált összeget a N-be való utazás költségeinek megtérítésére támasztott igény elbírálásánál nem szabad figyelembe és számításba venni.

Nem osztozik ebben a felfogásban azért, mert jelen esetben nem beszámítás (compensatio) forog fenn, mely az egymással szemben álló felek kölcsönös követeléseit, vagy követelést és ellenkövetelést tételez fel, hanem a pénztár által viselendő s a pénztár által már is kifizetett utazási költségnek újból való, vagyis másodszeres követelése.

Az abból a tényből következő joghátrány, hogy igénylő a részére kifizetett utazási költséget nem arra az utazásra fordította, amelyre a pénztár őt jogszerűen felhívta s mely a szükséges gyógykezelés eléréséhez vezetett, hanem a pénztár óvása dacára sikertelen kísérletezésbe bocsátkozva, más utazásra, nem róható jogosan a pénztár terhére.

Erdei üzemek biztosítási kötelezettsége.

A m. kir. Curia 1911. évi október hó 25-én kelt 30/911. P. sz. ítélete.

Ítélet: A m. kir. Curia a másodbíróság ítéletét helybenhagyja.

Indokokok: A másodbíróság ítélete indokolásánál fogva és azért hagyatott helyben, mert annak a kérdésnek elbírálásánál, vajjon az erdei termelésnél alkalmazottak betegség esetére biztosítandók-e vagy nem, tekintettel arra, hogy a biztosítási kötelezettségnek fennállása a munkaadó kereseti foglalkozásának jellege szerint döntendő el, szükséges annak a megállapítása, hogy az a munkálat, amelynél a munkások alkalmazva vannak, tisztán gazdasági művelet, tehát őstermelésnek tekinthető, vagy pedig a munkaadó szempontjából az 1907: XIX. törvénycikk 1. §-ának második pontja szerint ipar-, illetve vállalkozásszerűen üzemeltetett kereseti foglalkozásnak minősíthető-e?

Míg az első esetben tisztán erdőmunkásokról lévén szó, ezek betegség esetére biztosítási kötelezettség alá azért nem esnek, mert az idézett §-nak 12. pontja szerint csakis az erdei termeléssel összefüggő mellékiparágakban alkalmazottak biztosítandók, addig a második esetben az erdőgazdaságban alkalmazott munkások a munkaadó szempontjából ipari munkásoknak tekintendők s mint ilyenek a 1907. évi XIX. t. c. 1. §-ának 2. pontja szerint betegség esetére való biztosítás kötelezettsége alá esnek, amint az ipari, gyári és kereskedelmi alkalmazottaknak betegség és baleset esetére való biztosításáról szóló törvényjavaslatnak 1—3. §§-aihoz fűzött indokolás is kifejti, hogy míg az 1891. évi XIV. törvénycikk túlnyomó részben csak az ipartörvény alá eső vállalatok alkalmazottait vonta be a biztosítás körébe, addig a törvényjavaslat 1. §-a a biztosítási kötelezettséget nemcsak az ipartörvény alá eső, hanem egyáltalában minden vállalat alkalmazottaira kiterjeszti, mely vállalat iparszerűleg folytatódik.

Minthogy pedig az alperesnek erdei termelése a másodbíróság által felhozott indokoknál fogva helyesen minősített iparszerű vállalatnak, az alperesnek biztosítási, illetve fizetési kötelezettsége is helyesen állapított meg.

MUNKAVISZONY.

Versenytilalom betartására adott becsületszó hatálytalan.

A wieni iparbiróság 1910 október 13-án Cr. VII. 342/10. sz. ítélete.

Ítélet: Panaszos keresetének hely adatik.

Indokolás: Beigazolást nyert, hogy a panaszos az alkalmaztatásánál kötött szerződésnek többek között következő pontját elfogadta: »amennyiben a munkaviszony bármely részről megszüntetnének, becsületszavamra kötelezem magam, hogy a munkaviszony megszűnése után számított egy éven belül semmiféle ausztria-magyarországi gummigyárnál alkalmazást nem vállalok«. Panaszlott panaszosnak felmondott, de megtagadta azon kötelezettség megszüntetését, mely szerint ausztria-magyarországi gummigyárban állást nem vállalhat. Elismerte ugyan, hogy a szerződésben történt becsületszóra vonatkozó kijelentésnek törvényes következménye nem lehet, mégis kérte panaszosnak elutasítását és költségekben való marasztalását, ha annak megállapítását kívánja, hogy a versenytilalom védelmére adott becsületszó érvénytelen és hatálytalan. A bíróság ezzel szemben helyt adott panaszos azon felfogásának, hogy a szerződésben foglalt becsületszóra vonatkozó kijelentésnek jogkövetkezménye nem lehet. Meg nem engedhető dolognak tekintett ugyanis a bíróság minden olyan szándékot, midőn anyagi érdekek támogatására becsületszóval akarunk valakit kötelezni, minthogy erkölcsstelenség a törvényesen megengedett és hasonló esetekben könnyen megfizethető bánatpénz helyett erkölcsi kényszerrel a szerződő felet kötelezni. Panaszosnak törvényes joga ezen megállapítást kérni, annál is inkább, minthogy nemcsak a szerződés ezen pontjának jogilag való érvénytelenségéről van szó, hanem sokkal inkább arról, hogy továbbiakban ne vádolhassák azzal, hogy a becsületszavát szegte. Mert így a szerződésnek más esetleges okoknál fogva való érvénytelensége mellett is ki van téve panaszos annak, hogy becsületszószegéssel vádolva további érvényesülésében anyagi károkat szenvedhet.

SZAKIRODALOM.

Új biztosítási évkönyv. A szakembereket bizonyára érdekelni fogja a magyar biztosításügy állása, fejlődése. Erről ad számot a 400 oldalas Biztosítási Évkönyv legújabb kötete a legkimerítőbb formában. Az Évkönyv gonddal és részletességgel ismerteti az összes tűz-, jég-, élet-, baleset-, szállítmány-, betörés- és egyéb biztosító-vállalatok üzleti eredményeit, vagyoni viszonyait, személyzeti és szervezeti adatait. A külföldi társaságoknál pedig külön a magyar üzletet ismerteti. Az egyes ágazatoknál megtaláljuk a különleges statisztikai összeállítást a bevett díjakról és a kifizetett károkról vármegyénként külön csoportosítva.

A Modern Könyvtár új kötete. A Gömöri Jenő szerkesztésében megjelenő Modern Könyvtárnak most jelent meg a legújabb sorozata. Az új kiadó, az Athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársaság kiadásában. A könyvtár 85–88. száma Neményi Bertalannak a »Magyar nép állapota és az amerikai kivándorlás« című művét tartalmazza, melyet a Magyar Tudományos Akadémia dicsérettel jutalmazott. Ára 1 korona.

Dr. Ferenczi Imre közgazdasági író és szociálpolitikai előadó a Munkásügyi Szemle folyó évi 13. és 14-iki számaiban megjelent »Lakásreform és községi telekpolitika« című közleménye különlenyomat alakjában megjelent és kiadóhivatalunknál 40 fillérért kapható.

Dr. Szladits Károly királyi ítélőtáblai bíró, e. m. tanár »Munkásbiztosítás és magánjogi kártérítés« című tanulmányát olvasóink figyelmébe ajánljuk. Kapható minden könyvkereskedésben; ára 1 K 60 f.

Dr. Verkauf Leó »Die Sozialversicherung als Organisationsproblem« című könyve újabb aktualitást nyert az osztrák szociális biztosítási javaslat be-terjesztésével. E könyv olvasása nélkülözhetetlen mindazok számára, akik a munkásbiztosítással tudományosan vagy gyakorlatilag foglalkoznak. Megrendelhető a Munkásügyi Szemle kiadóhivatalában, ára kötve 8 K 20 f.

A szerkesztésért felelős: **KIS ADOLF.** — Főmunkatárs: **Dr. SASVÁRI JÓZSEF.**

HIRDETÉSEK.

A Szt.-Lukácsfürdő orvosi szaktanácsa e napokban tartotta ülését, amelyben Dollinger Gyula, Jendrassik Ernő, Kétly Károly, Korányi Frigyes és Réczey Imre egyetemi tanárok vettek részt. Az értekezleten tudományos szempontból felülvizsgálták a Szt.-Lukácsfürdő igazgatósága által előterjesztett új gyógyberendezésekre vonatkozó tervezetet és ennek kivitelét a szaktanács minden részletében jóváhagyta. A szaktanács tudomásul vette a fürdő főorvosa, dr. Palotay Andor által előterjesztett, az 1911. évi nyári évad folyamán kezelt fürdővendégekre vonatkozó statisztikát és elismerését fejezte ki a kimutatott kitünő gyógyeredmények felett. A fürdő főorvosa külön jelentésben ismertette a gyógyfürdőkkel együtt alkalmazott *rádiumkezeléssel* elért nagymérvű sikereket, amely jelentést az értekezlet élénk tetszéssel fogadta. A folyamatban lévő új berendezések még inkább növelni fogják a Szt.-Lukácsfürdő évszázados kitünő jóhírét, melyet a világ minden részéből idezarándokoló gyógyulást kereső betegek hálás elismerése révén szerzett.

»Hunnia« magyar géptömítő- anyag-gyár részv.-t.

BUDAPESTEN, V. kerület, Visegrádi-utca 17-ik szám.

GYÁRT: Mindennemű tömítőanyagokat, szivattyúk, compressorok, valamint alacsony-, magasnyomású és túlhevített gőzgépekhez. =

Különl.: »Hunnia« magasnyomású tömítőlemez.

A magyar királyi államvasútak, állami, kincstári és városi üzemek szállítója.

Hazai gyártmány!

Elszakíthatlan munkásöltöny

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyszerészköpeny
Vegyeszköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 16.

Minta és árjegyek ingyen és bérmentve.

MAGYAR KENDER- ÉS LENIPAR R.-T.

Előbb: Salzman és Társa.

Központ: Budapest V., Szabadság-tér 15.

Gyárak: Szeged, Dunaföldvár stb.

Szegedi szövődéinkben készülnek a saját kendergyárunkban kikészített, fonódánkban fonott fonalakból a legjobb minőségű vásznak, vízmentes szövetek, len- és kenderzsákok stb.

Ajánljuk a kendergyárunkban kikészített, elismert jóminőségű kenderfajtáinkat és fonódánk elsőrendű len- és kender-fonalait.

GÁSPÁR TESTVÉREK

Budapest, VII. kerület, Erzsébet-körút 42. sz.

Orvosi és irodai kabátokban rendkívüli nagy raktár.

E hirdetésre hivatkozók 10 százalékos engedményben részesülnek.

A GLOGOWSKI ÉS TÁRSA CÉG „KARTOTHEK” OSZTÁLYA

(Budapest VI., Andrásy-út 12.),

mint a Kerületi Munkásbiztosító Pénztárak, valamint az Országos Munkás-
betegsegélyző- és Balesetbiztosító Pénztár szállítója, felhívja az *összes*
Kerületi, Vállalati és Magánpénztárak, nemkülönben *Egyesületek és Testü-*
letek figyelmét, az egyéni törzslapok, tagok és egyéb nyilvántartások kezelé-
sére **kitűnően** bevált „KARTOTHEK”-rendszerére. Bővebb felvilágosí-
tásokkal szívesen szolgálunk, sőt „KARTOTHEK”-rendszerünket az érdek-
lődőknek helyszínen **vételkötelezettség nélkül** bemutatjuk.

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH”

a modern építkezésnek *építőkőve*,
mellyel nemcsak *gyorsan és olcsón*,
de az *egészségügyi* követelmények-
nek legmegfelelőbben lehet épít-
kezni.

Az „AEROLITH”-

falak szárazak, szellőztethetők és
kivül-belül bármely módon mély
kiégetéssel is deszinficiálhatók.

Az „AEROLITH”

ezért kiválóan alkalmas kórházak,
iskolák, munkáslakások, műhelyek
stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab.
Aerolith-, cementárú- és
terracit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 19.

MAGYAR TÖRLÖGUMMI

kapható minden papirkereskedésben

VÉDJEGYE:

Magyar címer a védjegye,
Magyar diák csak ezt vegye!

MAGYAR
RUGGYANTAÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST.

ALAPITTATOTT 1856.

TELEFON 958.

FISCHER PÉTER ÉS TÁRSA
RÉSZV.-TÁRS. BUDAPEST.

Főüzlet és gyár:

IV., Kossuth Lajos-utcza 6.

Ajánlják saját készítményű orvosi mű-
szer, sérvkötő, haskötő, müláb, műkar,
támogató és a betegápoláshoz szük-
sleges összes gyártmányukat.

Előnyös árak. Pontos kiszolgálás.

Árjegyzék kívánatra ingyen.

GARAY SAMU ÉS TÁRSA

sebészeti-, mű-,
kötőszerszám- és vil-
lanygép-gyártók. BUDAPEST, IV.
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban.

A budapesti és számos vidéki kerületi munkásbiztosító pénztár és betegsegélyező egyletek szerződéses szállítói ajánlják saját készítményű sérvekötő, haskötő, orihopádia - gépeiket; műlábak, műkezek, lábgépek, mellfűzők és összes egyéb betegápolási gyártmányukat és orvosi műszereiket, valamint rendelő-intézeteknek szükséges vasbutor és egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

Alapított
1841-ben.

Pesti Magyar Kereskedelmi Bank Budapest V., Fürdő-utca 2.

Alaptőke 50,000.000 K,
Tartalékok 68,600.000
Igazgatóság: V., Fürdő-utca 2. szám.
Központ: V., Fürdő-utca 2. szám.
Váltóüzlet: V., Fürdő-utca 2. szám.

Fiókok Budapesten:

- II., Fő-utca,
- II., Margit-körút,
- IV., Kossuth Lajos-utca és Károly-körút sarkán,
- V., Váci-körút 74.,
- V., Szabadságtér 16.,
- VI., Andrásy-út 21.,
- VII., Erzsébet-körút 25.,
- VII., Lövölde-tér 9.,
- VII., Rákóczi-út 32.
- VII., Rákóczi-út 84.
- VIII., József-körút.
- IX., Várház-körút 5.
- X., Kőbánya, Liget-tér 2.

Fiókok a vidéken:

Brassó, Eszék, Nkanizsa, Nszeben, Sopron, Ujpest, Ujvidék. Ezenkívül kommanditek és affiliált intézetek az ország, val mint a Balkán nagyobb városaiban. Sarajevo, Athen, Wien.

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókura hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és véredények bajainál, arteriosclerosisnál, asthmánál és agyvértörődésnél unicum és specifikum. 2. Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál. 3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmaknál (húgycső, húgycsőtakár, vesefőveny, vese- és húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Prostatabajoknál, méhbajoknál, köszvénynél, (húgysavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgyáránál. 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.

ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fokozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitrát, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tartalmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb tevékenységre serkenti. 3. Az étvágyat meglepően elősegíti. 4. Kevés szén-savat tartalmaz.

ALAPITVA: 1892. ÉVBEN.
ÁLLAMI FELÜGYELET ALATT.

GERŐ FERENC

KATONAI ELŐKÉSZÍTŐ INTÉ-
ZETE AZ EGYÉVES ÖNKÉN-
TESSÉGI KÉPESÍTŐ VIZSGÁRA

Budapest, VII., Rózsa-utca 33.

Előkészít 6 és 10 hónapra terjedő tanfolyamokon. Részletes ismertető és vezérnyelvi a tanulásához az igazgatóságnál kapható. Beiratás naponként d. u. 4-7-ig.

TELEFON 79-34.

E

lőnyös fizetési feltételek mellett olcsó gyári áron a legjobb gyártmányú varró, ipari és gazdasági gépek, úgyszintén háztartási eszközök kaphatók
TATÁN, FENYVES NÁNDOR
Közgazdasági Áruforgalmi Vállalatánál, Komárom-megye.

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és vasöntő részvénytársulat. BUDAPEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

☐ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. ☐
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált
☐ szerkezetekben. ☐

Elvállalja anyagvizsgálatok kivitelét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjmentesen. ☐ ELSŐRANGÚ REFERENCIÁK.

HIRMANN FERENC

FÉMONTÓDE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9.

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-, légszesz- és fürdőberendezések részére. Szőlő- és pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyúkat. Vasúti kocsik- és hajó-szerelvényeket. Kereskedelmi réz- és vas-súlyokat. Ontvényeket minden ötvözet szerint. Állandóan raktáron: vízvezeték szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csövek. Öntöttvas fürdőkádak és zománcozott kiöntők. Egészségügyi berendezések. Fayence-árúk.

IFJ. ANDAI ÁRMIN

ÉKSZERÉSZ ÉS ÓRÁS

BUDAPEST VI., KIRÁLY-U. 66.

Zenepalota mellett.

Ékszermunkák, valamint átalakítások és óra-javítások kiváló pontossággal és szakszerűen eszközöltetnek.

Legjobb és legmegbízhatóbb minőségű magyar bácskai kenderből készült gazdasági és műszaki kötélárút

ajánl: **Bleier és Weisz** kötélgyártó cég BUDAPESTEN.
Raktár és iroda: VII, Károly-körút 7.

Továbbá: **TORNAESZKÖZÖK**, valamint kocsizó-lóhálók, szánhálók, gabonaszákok, vízhatlan ponyvák, kender, csepű, vászontömlők, itató- és tűzvédretek, kokusz futószőnyegek és lábtörlők, ruhaszáritó kötelek.

Lawn-tennis hálók, fogolyhálók stb. e szakba vágó árúkat a legjutányosabb eredeti gyári áron. — Vidéki megrendelések pontosan eszközöltetnek.

Mechanikai len- és kenderszövő, kikészítő és impregnáló gyár Taussig Sámuel és fiai

Raktár: V., Bálvány-utca 22.

GYŐR

Telefonszám 30-32.

Hazai gyárunkban: mezőgazdasági célokra szolgáló szállító és fuvarozó kocsik részére alkalmas vízmentes ponyvák, továbbá katonaság, kórházak, hajó és vasúttársaságok vászon-árú felszerelése készülnek. Gyártunk továbbá len és jutazsákot, bélésvásznakat, szabók, cipészek és szíjgyártók részére, továbbá rolettgrádlit, finom fehér és durva vásznat.

„Continental“ Pneumatik

legjobb gyártmány
kerékpárok, hintók
és automobilonok ke-
:: rekei részére. ::

ÖSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.
WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapestben:

DÉRY GYULÁNAL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

Budapest, IV. ker., Károly-körút 26. I. em.
fogtechnikai és fogorvosi

műtermünkben készí-
tünk (a gyökér eltávo-
lítása nélkül is) termé-
szethű fogpótlásokat
aranyban és (vulcanit)
kautschukban szájp-
padlás nélküli fogpó-
tlások, u. m. arany-
koronák, csapos fogak és aranyhidak a leg-
művészebb kivitelben. Továbbá arany, porcellán,
cement és amalgam töméseket (plombák), fog-
huzás teljes érzéstelenítéssel.

Edelmann József dr. és Márfay Arthur
egyet. orvos — fogorvos.

Rendelés 9-6-ig. ☐ Ünnepnap 9-1-ig.
Mérsékelt árak! Lift Villamos megálló.

A fogfájás és a modern fogpótlás című,
mindenkit érdeklő könyv most jelent meg dr.
Edelmann és Márfay fogorvosok tollából (IV.,
Károly-körút 26.) 10 fillér ellenében díjtalanul
bárkinek megküldetnek.

Császárfürdő Budapest.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hév-vizű gyógyforrásai páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m. a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női- és férfi-iszapfürdőket (iszapborogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas- és villamos-fürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja vizét a kontinensen egyedül álló női- és a férfiuszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúzos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségnek is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál.

Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság.*

'MATADOR'

RUGGYANTA ÉS
BALATAMŰVEK
RÉSZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

■ ■ ■

*Műszaki ruggyanta-
árúk és balataszif-
gyártása.*

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselőt és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

FÉMTÖMEG- CIKKEKET

SAJTOLVA, HÚZVA,
NYOMVA, DOMBO-
☆ RÍTVÁ GYÁRT ☆

BARTOS ZOLTÁN

FÉM- ÉS BÁDOGARÚ-GYÁRA
BUDAPEST VII, GIZELLA-ÚT 55

SEMPERIT GUMMIWERKE

G. m. b. H. ■ ■ WIEN.

Automobil-, kocsi- és
motor-pneumatik
kocsikerék-gummi

Vezérképviselőt és raktár:

SALZBERGER SAMU

VI. ker., Andrásy-út 20. szám.

MÁLNÁSI SICULIA GYÓGYVIZ

az összes hurutos bántalmaknál pótolhatlan. A gyomorégést azonnal megszünteti. — Hatásában fölülmulja a continens összes hasonló gyógyvizeit és különösen javallatik a gége, torok, tüdő, vese, hólyag és a belek hurutos bántalmainál.

MINDENÜTT KAPHATÓ. Főraktár: BRÁZAY BUDAPEST.

szesz-észterák és legyártott szesz-észterák készítése.
KÜLÖNLEGESESEK a glicerin-, szil-
rup-, petróleum-, spiritusz-, likőr-, ko-
nyak-, élesztő- és malátagyártás
terén, kivonatoló, falejáróló és főzőlő
berendezések. Vízisztítók, sör- és do-

REICHEL ÉS HEISZLER
VEGYIPARI GÉPGYÁR R.-T.
BUDAPEST, X., Moszlopy-utca 1. szám, Kőbánya.

